

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในงานวิจัยครั้งนี้ ดังต่อไปนี้

๒.๑ คนจีนที่อพยพเข้ามาสู่ประเทศไทย

๒.๑.๑ ประวัติศาสตร์ที่คนจีนกระจายไปสู่ทุกภาค

๒.๑.๒ ประวัติศาสตร์ที่คนจีนเข้ามาสู่จังหวัดระยอง

๒.๒ ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ของตลาดบ้านใหม่

๒.๒.๑ ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ของจังหวัดระยอง

๒.๒.๒ คำว่า “ระยอง” “แปดริ้ว” และ “บางปะกง”

๒.๒.๓ ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ของตลาดบ้านใหม่

๒.๒.๔ ชาวจีนที่อาศัยอยู่ตลาดบ้านใหม่

๒.๓ ความสัมพันธ์วัฒนธรรมกับสังคม

๒.๓.๑ ความหมายของวัฒนธรรม

๒.๓.๒ วัฒนธรรมแบบผสมผสาน

๒.๓.๓ คติความเชื่อ

๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๔.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมความเชื่อของคนไทยเชื้อสายจีน

๒.๔.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคนจีนในระยอง

๒.๔.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตลาดบ้านใหม่

๒.๑ คนจีนที่อพยพเข้ามาสู่ประเทศไทย

มิตรภาพระหว่างไทยกับจีนสามารถกล่าวได้ว่าเป็นญาติพี่น้องกันในทุกวันนี้ ทั้งสองประเทศมีโครงการความร่วมมือหลายด้านเพื่อพัฒนาประเทศของตนและสร้างมิตรเพิ่มขึ้นบนฐานที่มีอยู่มานานแล้ว แต่ย้อนหลังกลับไปถึงหลายร้อยปีที่แล้ว ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของมิตรภาพระหว่างสองประเทศ คือ คนจีนลงเรือสำเภาอพยพมายังประเทศไทย

ชาวจีนกลุ่มแรกที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศไทยตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เป็นจีนฮกเกี้ยนและจีนกวางตุ้ง ส่วนจีนแต้จิ๋ว จีนไหหลำ และจีนแคะเข้ามาภายหลัง จีนแต้จิ๋วเริ่มอพยพเข้า

มามากและมีบทบาทหลากหลายขึ้น ตั้งแต่รัชสมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีเป็นต้นมา จนในที่สุดเป็นกลุ่มที่มีจำนวนมากกว่่าจีนฮกเกี้ยน และจีนกวางตุ้งที่เข้ามาอยู่ก่อน ต่อมาในยุคปรับปรุงประเทศตามแบบตะวันตก จีนแต้จิ๋วเข้ามาเป็นจำนวนมาก และกระจายอยู่ทั่วประเทศไทย (มิได้กระจุกตัวอยู่ในกรุงเทพฯ และปริมณฑลรวมทั้งภาคใต้อย่างแต่ก่อน) และอาชีพที่ทำก็หลากหลาย และลงลึกไปถึงระดับรากหญ้าของสังคมไทย (ภารดี มหาขันธ์ และนันทชญา มหาขันธ์. ๒๕๕๔ : ๑๕-๒๐)

ครั้งถึงสมัยอยุธยาการติดต่อทางการค้าขายระหว่างไทยกับจีนเพิ่มมากขึ้นกว่าแต่ก่อน มีชาวจีนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในเมืองไทยมากกว่าสมัยสุโขทัย ชาวจีนเหล่านี้ตั้งบ้านเรือนอยู่ทั่วไปทั้งในและนอกกำแพงเมืองกรุงศรีอยุธยา แต่บริเวณที่อยู่มาก คือ แถวป้อมเพชร และแถบวัดพนัญเชิง นอกจากนี้ที่กรุงศรีอยุธยาแล้ว ชาวจีนยังไปตั้งหลักแหล่งอยู่ทางหัวเมืองชายฝั่งทะเลตะวันออกแถบปางปลาสร้อยจันทบุรี และไปอาศัยอยู่ทางใต้ที่สงขลาและปัตตานี (มัลลิกา เรืองระพี. ๒๕๑๘ : ๑๓-๑๔)

ชาวจีนที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยในกระแสนี้ต่อเนื่องกันมาหลายระลอกนั้นได้กระจายไปตั้งหลักแหล่งตามเมืองต่าง ๆ ชาวจีนอพยพในรุ่นแรก ๆ มักตั้งถิ่นฐานในกรุงเทพฯ หัวเมืองต่าง ๆ บนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำบางปะกง หัวเมืองชายฝั่งทะเลตะวันออก หัวเมืองแถบลุ่มน้ำท่าจีน แม่น้ำแม่กลองและภาคใต้ ส่วนทางภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือเนื่องจากการคมนาคมไม่สะดวก จึงมีชาวจีนขึ้นไปตั้งหลักแหล่งอยู่ไม่มากนัก ชาวจีนเริ่มอพยพไปอยู่แถบนี้มากเมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๔๔๐ เป็นต้นมา เพราะมีการสร้างทางรถไฟเชื่อมระหว่างกรุงเทพฯ และดินแดนเหล่านี้ ทำให้การคมนาคมสะดวกขึ้น ส่วนปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือกรรมกรจีนเป็นแรงงานหลักในการสร้างทางรถไฟในพื้นที่แถบนี้ เมื่อการสร้างทางรถไฟแล้วเสร็จ พวกกรรมกรชาวจีนส่วนหนึ่งได้ตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ (มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ ๒๕๔๒ : ๑๕๖๕)

ในตอนต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๑๕ ชาวจีนในประเทศไทยส่วนมากได้มาตั้งหลักแหล่งอยู่ตามหัวเมืองชายฝั่งทะเลของอ่าวไทย ตั้งแต่อำเภอคลองใหญ่จังหวัดตราดไปจนถึงไทรบุรีในภาคใต้ ส่วนในภาคกลางนั้น ชาวจีนได้ตั้งหลักแหล่งอยู่ตามลำน้ำบางปะกงจนจดปราจีนบุรี รวมทั้งตามลำน้ำเจ้าพระยา ท่าจีน ไปจนถึงปากน้ำโพ และตามลำน้ำแม่กลองไปจนถึงกาญจนบุรี เฉพาะในกรุงเทพฯ นั้นเป็นแหล่งใหญ่หรือศูนย์กลางของสังคมชาวจีน และมีจำนวนชาวจีนถึงประมาณครึ่งหนึ่งของพลเมืองทั้งสิ้นในกรุงเทพฯ บางครั้งก็มีจำนวนมากกว่าครึ่งด้วยซ้ำไปในระยะครั้งแรกของศตวรรษที่ ๑๕ (วัลภา บุรุษพัฒนา. ๒๕๑๗ : ๒๔-๒๕)

ในส่วนที่เป็นดินแดนของประเทศไทยทางภาคใต้นั้นได้ปรากฏหลักฐานการเข้ามาตั้งชุมชนของชาวจีนตั้งแต่ก่อนสมัยสุโขทัยเรื่อยมาจนกระทั่งถึงหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ โดยจุดแวง

พักแรกและถือเป็นประตูสู่สยามสำหรับชาวจีนในอดีต คือ ดินแดนภาคใต้ ดังปรากฏตำนานพื้นเมืองในภาคใต้ที่เกี่ยวข้องกับชาวจีนรวมทั้งชุมชนจีนที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณและยังคงดำรงอยู่ถึงยุคปัจจุบัน ทั้งในปัตตานี ยะลา ตรัง ภูเก็ต สงขลา ฯลฯ

สำหรับชาวจีนที่อพยพมายังประเทศไทย ส่วนใหญ่มาจากมณฑลฮกเกี้ยนและมณฑลกว่างตุ้ง ซึ่งอยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศจีน ที่เหลือมาจากมณฑลไหหลำ ชาวจีนที่มาจากทั้ง ๓ มณฑลนี้ต่างไม่ได้รู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกันเพราะมีภาษาพูด วัฒนธรรม ประเพณีปลีกย่อยบางอย่างแตกต่างกัน ดังนั้น ชุมชนชาวจีนที่เกิดขึ้นในเมืองไทยจึงมักรวมกันตามกลุ่มภาษาพูดของตนและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันอย่างใกล้ชิด ทั้งนี้สามารถจำแนกชาวจีนตามกลุ่มภาษาพูดได้ ๕ กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มจีนแต้จิ๋ว กลุ่มจีนกว่างตุ้ง กลุ่มจีนฮกเกี้ยน กลุ่มจีนไหหลำ และกลุ่มจีนแคะ (ศุภการ สิริไพศาล, ๒๕๕๐ : ๗)

จากที่กล่าวมาปรากฏว่าเรือสำเภาได้จอดที่ดินแดนไทย ซึ่งเป็นสถานที่ใหม่สำหรับคนจีน สิ่งที่ต้องทำทันทีเลย คืออิมท้อง ฉะนั้นต้องไปหางานทำเลี้ยงตัวไว้ก่อน หางานทำ ทำให้พวกคนจีนต่างก็ได้กระจายสู่หลายที่ของประเทศไทย

๒.๑.๑ ประวัติศาสตร์ที่คนจีนกระจายไปสู่ทุกภาค

คนจีนที่อพยพมาเข้าสู่ประเทศไทยนอกจากแหล่งที่มาต่างกันแล้ว ยังกระจายขยายไปสู่ทุกภาคของประเทศไทยอย่างมีลักษณะเด่นทางวัฒนธรรม เช่นอาหารการกิน ภาษาพูด ศาสนาความเชื่อ จึงทำให้ประเทศไทยเต็มไปด้วยร่องรอยของคนจีน ในขณะที่เดียวกันร่องรอยทุกก้าวที่เคลื่อนไปก็ได้มีผู้ศึกษาและบันทึกไว้กับเอกสารต่าง ๆ

ชาวจีนที่เดินทางเข้ามาไทยในสมัยอยุธยาส่วนใหญ่เป็นจีนฮกเกี้ยน มักมีอาชีพรับราชการ แต่หลังสมัยอยุธยานั้นจะมีชาวจีนแต้จิ๋วอพยพเข้ามาเป็นจำนวนมาก จีนฮกเกี้ยนส่วนใหญ่จะอยู่แถบภาคใต้ของไทยในจังหวัดภูเก็ตและระนอง สำหรับจีนแต้จิ๋วอาศัยอยู่มากในกรุงเทพมหานคร ชลบุรี และเมืองชายฝั่งทะเลตะวันออกอื่น ๆ (วินัย พงศ์ศรีเพียร, ๒๕๓๒ : ๖๒)

ในต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๑๕ ชาวจีนในประเทศไทยส่วนมากได้มาตั้งหลักแหล่งอยู่ตามหัวเมืองชายฝั่งทะเลของอ่าวไทย ตั้งแต่อำเภอคลองใหญ่จังหวัดตราดไปจนถึงไทรบุรีในภาคใต้ ส่วนในภาคกลางนั้นชาวจีนได้ตั้งหลักแหล่งอยู่ตามลำน้ำบางปะกงจนจรดปราจีนบุรี รวมทั้งตามลำน้ำเจ้าพระยา ทำเงิน ไปจนถึงปากน้ำโพ และตามลำน้ำแม่กลองไปจนถึงกาญจนบุรี เฉพาะในกรุงเทพฯ นั้นเป็นแหล่งใหญ่ศูนย์กลางของสังคมชาวจีน และมีจำนวนชาวจีนถึงประมาณครึ่งหนึ่งของพลเมืองทั้งสิ้นในกรุงเทพฯ

ในระยะครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ ๑๕ ปรากฏว่าชาวจีนได้กระจายตัวออกสู่เมืองต่าง ๆ ในชนบท ในขณะที่เศรษฐกิจได้ขยายตัวไปสู่ชนบท บรรดาเมืองเล็ก ๆ กลายเป็นศูนย์กลางการค้า

ซึ่งเป็นที่ดึงดูดใจบรรดาพ่อค้าจากกรุงเทพฯ เป็นอันมากและเมื่อการสร้างทางรถไฟไปยังจังหวัดต่าง ๆ เสร็จเรียบร้อยแล้ว ชาวจีนเป็นจำนวนมากโดยเฉพาะพวกจีนแต้จิ๋วและฮกเกี้ยนก็ได้พากันหลั่งไหลเข้าไปอาศัยอยู่ในจังหวัดสุโขทัย อุตรดิตถ์ พิจิตร น่าน แพร่ ลำปาง เชียงใหม่และโคราช (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ศรีสะเกษ. ๒๕๔๔ : ๓๘)

ชาวจีนกลุ่มแรกที่เข้ามาอยู่จังหวัดศรีสะเกษ จะเข้ามาประมาณ พ.ศ.๒๔๖๐ ซึ่งขณะนั้นทางรถไฟยังไม่ถึงจังหวัดศรีสะเกษ การเดินทางจากจังหวัดนครราชสีมาต้องเดินทางด้วยกองคาราวานเกวียน บางกลุ่มเดินทางด้วยการล่องเรือตามลำแม่น้ำมูลขึ้นฝั่งที่เมืองราษีไศล แล้วเดินทางต่อด้วยเกวียนมายังเมืองศรีสะเกษ การเดินทางใช้เวลาประมาณ ๑ เดือน ชาวจีนกลุ่มสำคัญที่มาตั้งหลักแหล่งในจังหวัดศรีสะเกษมีธุรกิจในการค้า ได้แก่ ตระกูลสสีวานิช สุวรรณศิริ หลาวทอง วิสมหมาย เกษชุมพล จรรยาสุทวิวงศ์ มหาสุวีระชัยและเกียรติสุนนท์ เป็นต้น (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ศรีสะเกษ. ๒๕๔๔ : ๓๙)

การอพยพของชาวจีนเข้ามาในประเทศไทยระยะแรก ประมาณ พ.ศ.๒๓๗๓-๒๓๘๓ ได้เดินทางมาโดยเรือสำเภา ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๐๓-๒๔๑๕ ได้เดินทางมาโดยเรือกลไฟ และจากการสำรวจใน พ.ศ. ๒๔๔๗ ซึ่งทำการสำรวจประชากรจีนตามมณฑลต่าง ๆ ของไทย พบว่าในมณฑลปราจีนบุรี ซึ่งรวมทั้งเขตจังหวัดสระแก้วด้วยมีประชากรชาวจีนประมาณ ๓๕,๕๑๒ คน (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ สระแก้ว. ๒๕๔๕ : ๒๑)

ชาวจีนมาจากแดนใต้ (กรุงเทพฯ) เป็นกลุ่มที่ล่องเรือมาจากเมืองจีน มีทั้งเชื้อสายแต้จิ๋ว ฮกเกี้ยน กวางตุ้ง และไหหลำ มาตั้งถิ่นฐานค้าขายบนฝั่งแม่น้ำปิงทั้งสองฝั่ง บริเวณวัดเกตุการาม ตลาดต้นลำไย และบริเวณถนนท่าแพ ซึ่งกลายเป็นแหล่งธุรกิจสำคัญในปัจจุบัน (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ เชียงใหม่. ๒๕๔๔ : ๕)

ชลบุรีเป็นเมืองที่ตั้งอยู่ชายฝั่งทะเล ประชากรที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในดินแดนแห่งนี้แต่เดิมได้แก่ชาวจีน ชาวอินเดีย ซึ่งมีความชำนาญในการเดินเรือมาแต่โบราณ ชนสองกลุ่มนี้อาศัยอยู่ปะปนกับชนพื้นเมืองมานานนับศตวรรษจนผสมกลมกลืนเป็นชนกลุ่มเดียวกัน (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ชลบุรี. ๒๕๔๔ : ๒๓)

คนจีนอพยพเป็นกลุ่มชนที่เข้ามาประกอบอาชีพในจังหวัดนครนายกสมัยกรุงธนบุรีและต้นกรุงรัตนโกสินทร์เพราะเป็นระยะที่มีคนจีนแต้จิ๋วอพยพเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารเป็นจำนวนมาก (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ นครนายก. ๒๕๔๔ : ๑๓)

...มีพวกคนจีนเข้ามาอาศัยในช่วงกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย... (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ภูเก็ต. ๒๕๔๔ : ๑๒)

จากสิ่งที่กล่าวมาข้างต้นเราสามารถรู้ได้อย่างชัดเจนว่ามีคนจีนหรือคนไทยเชื้อสายจีนอยู่

ทั่วทุกภาคของประเทศไทยและในขณะเดียวกันก็กลายเป็นกลุ่มประชากรที่มีบทบาทสำคัญมากต่อพัฒนาการสังคมไทย จากการก่อรูปย่านตลาดหรือชุมชนจนขยายไปสู่ความเป็นสังคมเมือง (urban society) ในที่สุดพวกคนจีนสามารถดำเนินชีวิตอยู่ต่างดินแดนได้อย่างกลมกลืน โดยเฉพาะด้านการดำเนินการค้าขายพวกพ่อค้าแม่ค้าเป็นกำลังส่วนสำคัญมากที่ทำให้ประเทศไทยได้เจริญรุ่งเรือง จังหวัดฉะเชิงเทราก็เป็นอีกหนึ่งจังหวัดที่ได้พัฒนามาจนปัจจุบันนี้

๒.๑.๒ ประวัติศาสตร์ที่คนจีนเข้ามาสู่จังหวัดฉะเชิงเทรา

จังหวัดฉะเชิงเทราเป็นจังหวัดที่มีคนจีนเข้ามาค่อนข้างเร็วและมีคนจีนอยู่อาศัยจำนวนมาก การคมนาคมทางเรือเป็นทางหลักที่ทำให้คนจีนหลังไหลเข้ามาอย่างสะดวก เพราะแม่น้ำบางปะกงไหลสู่อ่าวไทยเสมือนกับการนำทางให้คนจีนมาสู่จังหวัดฉะเชิงเทรา จากเอกสารที่ได้ค้นคว้าของผู้ศึกษายิ่งทำให้เราเห็นถึงร่องรอยของคนจีนที่ไหลเข้ามาจังหวัดฉะเชิงเทราเหมือนกับกำลังเปิดดูภาพย้อนหลัง เห็นภาพเรือค้าขายของคนจีนกำลังลอยเต็มในแม่น้ำบางปะกงนั้น คือคนจีนมาแล้ว

ชาวจีนเข้ามาแต่ครั้งแรกรัชกาลที่ ๓ ส่วนใหญ่เป็นจีนที่มาจากเมืองจีนแผ่นดินใหญ่เข้ามาแสวงโชค ในขั้นแรกเข้าไปตั้งหลักแหล่งอยู่ในเขตเมืองฉะเชิงเทราและเมืองปราจีนบุรีก่อน ซึ่งต่อมาก็ได้เกิดมีอั้งยี่ และก่อการกำเริบขึ้น ทำให้ทางรัฐบาลในสมัยรัชกาลที่ ๓ ต้องใช้กำลังปราบปรามกันจึงสงบ...ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๔ ชาวจีนจากเมืองฉะเชิงเทราก็ขยายตัวพากันมาตั้งหลักแหล่งในเขตบ้านท่าเกวียนและบ้านเกาะขนุน เพราะเป็นแหล่งชุมชนในทางการค้า และคมนาคม บ้านท่าเกวียนเป็นแหล่งชุมทางเกวียน ที่มาจากอำเภอโคกปีบ และบ้านท่าลาดเป็นแหล่งที่สินค้าของป่ามาถาลงเรือ เพื่อไปยังเมืองฉะเชิงเทราคนจีนมาอยู่ที่บ้านท่าเกวียนก่อนแล้วจึงค่อยขยายไปยังเขตบ้านเกาะขนุน และบริเวณหมู่บ้านใกล้เคียง สิ่งที่แสดงให้เห็นว่าคนจีนได้อพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งอยู่นานแล้วก็คือ บรรดาศาลเจ้าและโรงเจที่ตั้งอยู่ในเขตชุมชนทั้งสองแห่งนี้ มีทั้งเก่าและใหม่ในสมัยต่าง ๆ ลงมาชาวจีนก็เคลื่อนย้ายเข้าไปยังหมู่บ้านต่าง ๆ ในเขตอำเภอพนมสารคามและตำบลใกล้เคียงในขั้นแรกเข้าไปติดต่อแลกเปลี่ยนสิ่งของ (ศรีศักร วัลลิโภดม, ๒๕๒๓ : ๒๒)

กลุ่มคนจีนซึ่งเป็นคนกลุ่มใหม่ในจังหวัดฉะเชิงเทราที่สำคัญ คือชาวจีนแต้จิ๋ว (Teachiu) มักประกอบอาชีพค้าขายและทำโรงสี ชาวจีนแคะ (Hakka) มักประกอบอาชีพค้าขาย และเป็นช่างทอง ชาวจีนไหหลำ (Hainanese) มักประกอบอาชีพช่างไม้ค้าขายอาหาร จีนกวางตุ้ง (Cantonese) ประกอบอาชีพช่างไม้ ช่างกล ชาวจีนฮกเกี้ยน (Fukienese) มักประกอบอาชีพทำสวน เช่นที่อำเภอ บางคล้า

จากที่กล่าวมานี้แสดงให้เห็นถึงคนจีนเข้ามาสู่จังหวัดฉะเชิงเทราอย่างไม่ขาดสายและมีจำนวนไม่น้อย ส่วนใหญ่จะมาค้าขายในแถบริมแม่น้ำ ตลาดบ้านใหม่เป็นจุดหนึ่งที่คนจีนใช้เป็นสถานที่มาแลกเปลี่ยนสินค้า เพราะที่ตลาดบ้านใหม่เป็นทั้งท่าเรือแล้วยังเป็นตลาดชุมชนค้าขายมาก่อน มีลูกค้าแวะผ่านเป็นจำนวนมาก

๒.๒ ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ของตลาดบ้านใหม่

๒.๒.๑ ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ของจังหวัดฉะเชิงเทรา

จังหวัดฉะเชิงเทราเป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่อุดมสมบูรณ์ของประเทศไทยได้มีมนุษย์เข้ามาอาศัยอยู่เป็นเวลาพันปีมาแล้ว ที่มนุษย์เลือกใช้พื้นที่ดำเนินชีวิตก็เพราะว่าสภาพทางภูมิศาสตร์มีหลากหลายด้านที่เหมาะสมกับการใช้ให้เกิดประโยชน์ของมนุษย์ ดังนี้

จังหวัดฉะเชิงเทรา ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของประเทศไทย อยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ ๑๓ องศา ๑๐ ลิปดา ถึง ๑๓ องศา ๑๕ ลิปดาเหนือ และเส้นแวงที่ ๑๐๐ องศา ๕๐ ลิปดา ถึง ๑๐๒ องศา ๑ ลิปดาตะวันออก จังหวัดฉะเชิงเทราจัดไว้ในเขตภาคกลางตะวันออกหรืออยู่ในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายฝั่งทะเลตะวันออก (ฉะเชิงเทรา ชลบุรี และระยอง) ห่างจากกรุงเทพมหานคร โดยทางรถไฟสายตะวันออกประมาณ ๖๑ กิโลเมตร ตามทางหลวงหมายเลข ๓๐๔ ประมาณ ๗๕ กิโลเมตร ตามทางหลวงหมายเลข ๓ ประมาณ ๑๐๐ กิโลเมตร ตามทางหลวงหมายเลข ๓๔ แยกเข้าทางหลวงสายหมายเลข ๓๐๔ ประมาณ ๕๐ กิโลเมตร (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ฉะเชิงเทรา. ๒๕๔๔ : ๒)

โดยทั่ว ๆ ไป สภาพทางภูมิศาสตร์ของจังหวัดฉะเชิงเทราเป็นที่ราบลุ่มมีที่ดินดอนเป็นบางส่วนโดยเฉพาะในเขตอำเภอสนามชัยเขตและอำเภอท่าตะเกียบ ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นที่ดอนประกอบด้วยภูเขาเตี้ย ๆ หลายลูก ป่าไม้ขึ้นปกคลุมที่บดเต็มไปด้วยสัตว์ป่านานาชนิด ไม่มีค่าอุดมสมบูรณ์ (ปัจจุบันป่าไม้ถูกทำลายเกือบหมดแล้ว) บางส่วนของพื้นที่สูงกว่าระดับน้ำทะเลถึง ๒๐ เมตร แต่บางส่วนจะมีระดับต่ำกว่าระดับทะเลมาก โดยเฉพาะภูมิประเทศแถบชายฝั่งแม่น้ำบางปะกงที่น้ำทะเลท่วมถึงเกษตรกรได้ใช้ความรู้จากบรรพบุรุษทำเขื่อนกั้นน้ำทะเล ทำให้เกิดพื้นที่ส่วนมากแต่อดีต

ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดฉะเชิงเทรา สามารถจำแนกออกได้เป็น ๓ เขตใหญ่ ๆ คือ

๑. เขตที่ราบลุ่มแม่น้ำ เป็นบริเวณที่มีความสำคัญมากที่สุดของจังหวัดฉะเชิงเทรา ทั้งนี้เพราะพื้นที่ราบเรียบ ดินอุดมสมบูรณ์และมีน้ำเพื่อการชลประทานอย่างพอเพียง เขตพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำจะครอบคลุมพื้นที่ประมาณ ๓๗.๗% ของพื้นที่จังหวัด หรือประมาณ ๒,๐๔๒.๗ ตาราง

กิโลเมตร อยู่ในเขตพื้นที่อำเภอบางปะกง อำเภอบ้านโพธิ์ อำเภอเมือง อำเภอบางน้ำเปรี้ยว อำเภอ บางคล้า อำเภอราชสาส์น กิ่งอำเภอคลองเขื่อน บางส่วนของอำเภอแปลงยาว และ อำเภอพนมสารคาม

จังหวัดฉะเชิงเทรา มีแม่น้ำสำคัญไหลผ่าน คือ แม่น้ำบางปะกง ไหลผ่านอำเภอบางน้ำเปรี้ยว อำเภอบางคล้า กิ่งอำเภอคลองเขื่อน อำเภอเมือง อำเภอบ้านโพธิ์ ไหลออกอ่าวไทยที่อำเภอบางปะกง ทำให้เกิดที่ราบลุ่มภาคตะวันออกเฉียงใต้ เชื่อมติดต่อกับลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นบริเวณที่มีการทำนามากแห่งหนึ่งของประเทศไทย

ที่ราบลุ่มแม่น้ำบางปะกงและลำน้ำสาขานี้จะมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ที่ราบฉนวนไทย” ซึ่งถือได้ว่าเป็นเขตเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดฉะเชิงเทรา เพราะที่ราบลุ่มผืนนี้เป็นแหล่งผลิตข้าวเพื่อการค้าที่สำคัญของภาคตะวันออกเฉียงใต้ และของประเทศ

๒. เขตที่ดอนหรือที่ราบลูกฟูก เขตพื้นที่นี้อยู่ในบริเวณตอนกลางค่อนข้างไปทางตะวันตก และทางเหนือที่ติดต่อกับจังหวัดปราจีนบุรี โดยครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัด คือประมาณ ๔๑.๑% หรือประมาณ ๒,๒๐๕,๖๐ ตารางกิโลเมตร ซึ่งกระจุกกระจายอยู่ในเขตอำเภอสนามชัยเขตอำเภอตะกั่วเทียม บางส่วนของอำเภอพนมสารคาม และอำเภอแปลงยาว

๓. เขตทำราบสูงและภูเขา เทือกเขาที่ปรากฏทางตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งไปสิ้นสุดลงในเขตท้องที่ของจังหวัดชลบุรี ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ ๑๑.๒% หรือประมาณ ๑,๑๗๔.๗ ตารางกิโลเมตร อยู่ในเขตพื้นที่ของอำเภอสนามชัยเขต และอำเภอท่าตะเียบ

อนึ่งในเขตอำเภอแปลงยาวนั้นมีถนนที่ตัดผ่านตัวอำเภอซึ่งเป็นผลมาจากสงครามเวียดนาม (สมัยที่อำเภอแปลงยาวยังมีฐานะเป็นเพียงตำบล) ถนนสายนี้ตัดผ่านพนมสารคาม ออกสู่กบินทร์บุรี ลัดขึ้นที่ราบสูงจังหวัดนครราชสีมา ชื่อถนนสายที่ ๓๓๑

เมื่อดูตามสภาพภูมิศาสตร์แล้ว นับได้ว่าจังหวัดฉะเชิงเทราเป็นจังหวัดที่มีชัยภูมิเหมาะสมในการเป็นศูนย์กลางทุกด้าน เพราะทุกจุดล้วนอยู่ในตำแหน่งที่เกื้อกูลต่อกันทั้งสิ้น (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ฉะเชิงเทรา. ๒๕๔๔ : ๓-๔)

แต่ถ้าแบ่งลักษณะการใช้ประโยชน์ของที่ดินในจังหวัดฉะเชิงเทราสามารถจำแนกให้เป็น ๒ ลักษณะ

สภาพพื้นที่ทั่วไปของจังหวัดแบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ เป็นพื้นที่ราบลุ่มดินน้ำอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูก บางพื้นที่สามารถทำนาได้ถึงปีละ ๓ ครั้ง ได้แก่ นาปีละ ๑ ครั้ง นาปรัง ๒ ครั้ง ส่วนอีกลักษณะมีสภาพที่เป็นที่ดอนลูกฟูก มีป่าและเขา ดินส่วนมากเป็นดินเหนียว ดินร่วนปนทรายและดินลูกรัง บางแห่งสูงกว่าระดับน้ำทะเลถึง ๒-๓ เมตร สภาพทั่วไปค่อนข้างแห้งแล้ง เหมาะสำหรับเพาะปลูกพืชไร่ ทำสวนยางและสวนผลไม้

แบ่งลักษณะพื้นที่ตามแนวทางการพัฒนาพื้นที่เฉพาะ ๓ จังหวัด ชายทะเลภาคตะวันออกจะมีพื้นที่เป็น ๓ ลักษณะ คือ ที่ราบลุ่มน้ำ มีพื้นที่โดยประมาณ ๒,๐๔๒.๗ ตารางกิโลเมตร ที่ดอนลูกฟูก ๓,๒๐๕.๖ ตารางกิโลเมตร ที่ภูเขาและเขาสูง ๑๗๑.๔ ตารางกิโลเมตร โดยพื้นที่ทางตอนใต้ติดต่อกับชายฝั่งทะเลมีความยาวประมาณ ๑๒ กิโลเมตร (มาลี แดงคอกไม้. ๒๕๔๒ : ๒๑)

โดยทั่วไปสภาพทางภูมิศาสตร์ของจังหวัดฉะเชิงเทราเป็นที่ราบลุ่ม เหมาะแก่การเพาะปลูก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปลูกข้าว ซึ่งเป็นพืชหลักที่นำรายได้มาสู่จังหวัด มีที่ดอนเป็นบางส่วน อำเภอที่มีเนื้อที่กว้างขวางเกือบครึ่งหนึ่งของจังหวัดคืออำเภอสนามชัยเขต และทางราชการได้แบ่งเขตพื้นที่จัดตั้งกิ่งอำเภอขึ้นอีก คือกิ่งอำเภอ ท่าตะเกียบ ในเขตอำเภอสนามชัยเขตนี้มีลักษณะเป็นที่ดอน ประกอบด้วยภูเขาไม่สูงนักหลายลูกในอดีตเคยมีป่าไม้ขึ้นปกคลุมหนาทึบและเต็มไปด้วยสัตว์ป่านานาชนิด และไม่มีค่านานาชนิด ปัจจุบันป่าไม้ถูกทำลายไปจนเกือบหมดแล้ว

จังหวัดฉะเชิงเทรามีแม่น้ำบางปะกงไหลผ่านถึง ๕ อำเภอ คือ อำเภอบางน้ำเปรี้ยว อำเภอบางคล้า อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา อำเภอบ้านโพธิ์ และอำเภอบางปะกง แล้วไหลออกสู่ทะเลที่ปากอ่าวไทย แม่น้ำบางปะกงมีต้นกำเนิดมาจากเทือกเขาจันทบุรีทางตอนใต้และทิวเขาสันกำแพงทางตอนเหนือก่อนไหลลงสู่ทะเลที่อ่าวไทย ทำให้เกิดที่ราบลุ่มทางด้านตะวันออกเฉียงใต้ต่อเนื่องกับที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นบริเวณที่มีการทำนามากแห่งหนึ่งของประเทศไทย

อำเภอบางปะกงมีพื้นที่ป่าชายเลนติดทะเลยาวถึง ๑๒ กิโลเมตร ที่อำเภอพนมสารคาม และกิ่งอำเภอราชสาสน์มีแม่น้ำพนม (คลองท่าลาดในปัจจุบัน) ไหลมาบรรจบแม่น้ำบางปะกงบริเวณปากน้ำเจ้าโล้ในเขตอำเภอบางคล้า แม่น้ำพนมสันนิษฐานว่า เคยเป็นแม่น้ำที่กว้างขวางมาก่อนใช้เป็นเส้นทางคมนาคม ต่อมาเกิดการพังทลายของดินชายฝั่งทำให้แม่น้ำมีขนาดแคบลงกลายเป็น “คลอง” และใช้ชื่อว่า “คลองท่าลาด” (สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคกลาง เล่ม ๔. ๒๕๓๕ : ๑๖๘๑)

จังหวัดฉะเชิงเทรามีแหล่งน้ำทางธรรมชาติที่สำคัญ คือแม่น้ำบางปะกง ซึ่งเปรียบเสมือนเส้นเลือดใหญ่ อันมีความสำคัญต่อชีวิตคนมาเนิ่นนานทุกยุคทุกสมัย เป็นแหล่งอารยธรรมและความเจริญของแผ่นดินมาแต่โบราณ เป็นแหล่งอาหารอันอุดมสมบูรณ์ที่เลี้ยงดูและยังความอยู่รอดแก่ผู้อยู่อาศัยในบริเวณลุ่มน้ำนี้ นอกจากนี้แม่น้ำบางปะกงมีความยาว กว้างใหญ่และลึก สะดวกแก่การสัญจรไปมา มีกำเนิดจากทิวเขาสันกำแพง ไหลผ่านจังหวัดปราจีนบุรี นครนายกและฉะเชิงเทรา ออกสู่อ่าวไทยที่อำเภอบางปะกง รวมเป็นระยะทาง ๑๓๐ กิโลเมตร (พิพิธวิภารกิจ พระครู และคณะ. ๒๕๔๒ : ๒๒๖)

ฉะเชิงเทรามีเนื้อที่กว่า ๕,๐๐๐ ตารางกิโลเมตร หรือกว่า ๓ ล้านไร่ กว้างใหญ่กว่าเมืองอื่นใดในแผ่นดินภาคตะวันออกของไทยนอกจากจันทบุรี อาณาเขตของจังหวัดแผ่ไปจนจรดนครนายก

และปราจีนบุรีทางทิศเหนือ ชลบุรีและจันทบุรีทางทิศใต้ ปราจีนบุรีทางทิศตะวันออกและ กรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ และปทุมธานีทางทิศตะวันตก

พื้นที่ทั่วไปของฉะเชิงเทราเป็นที่ราบลุ่ม เว้นแต่เพียงบางส่วนที่เป็นที่ราบลูกฟูก ที่ดอน และภูเขาเตี้ย ๆ พื้นที่ราบนั้นสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูก ส่วนบริเวณเทือกเขาปกคลุมด้วยป่าไม้ อันอุดมไปด้วยไม้มีค่าและสัตว์ป่าหายาก ทั้งยังเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร แม่น้ำบางปะกง เส้นเลือดใหญ่ของฉะเชิงเทราก็ถือกำเนิดจากเทือกเขาแห่งนี้ แล้วไหลลงสู่เบื้องล่างเพื่อหล่อเลี้ยงให้ ความสมบูรณ์กับผืนดินก่อนลงสู่ทะเลอ่าวไทย

สายน้ำบางปะกงอันคดเคี้ยวแบ่งพื้นดินออกเป็นสองส่วน ฝากหนึ่งคือความเป็นเมืองอัน ทันสมัย อาคาร บ้านเรือนและโรงงานกำลังผุดขึ้นตามความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและ อุตสาหกรรม ส่วนอีกฝากหนึ่งเขียวอู่ไปด้วยป่าไม้และพื้นที่เกษตรอันดรายด้วยนาทุ่ง สวน ผลไม้และนาข้าวออกรวงสีทองอร่าม ตลอดสองฝั่งน้ำ ป่าจากอันเป็นพืชดั้งเดิมกลุ่มน้ำบางปะกง ยังคงหนาทึบ ใบสีเขียวเข้มเอนลู่ไหวไปมาเสียดสีกันยามต้องสายลม

ฉะเชิงเทราเป็นเมืองใกล้ทะเล มีส่วนที่ติดกับชายฝั่งยาวถึง ๑๒ กิโลเมตร ที่อำเภอ บางปะกง ตลอดแนวชายฝั่งคือป่าชายเลนที่ยังคงสภาพสมบูรณ์ พื้นที่ติดทะเลทำให้เมืองนี้ได้รับ อิทธิพลจากลมบกและลมทะเลอย่างเต็มที่ และด้วยลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือและตะวันตกเฉียง ใต้ ฉะเชิงเทราจึงชุ่มชื้นด้วยฝนที่ตกต้องตามฤดูกาล อันนำพาพืชพรรณธัญญาหารให้ผลิดอกออกผล สะพรั่งตลอดปี (เลิศลักษณ์ บุญเจริญ และบรรณาธิการ. ๒๕๕๓ : ๒๑)

จากที่กล่าวมาเราสามารถเห็นว่าจังหวัดฉะเชิงเทราได้อยู่ที่พื้นที่อุดมสมบูรณ์และการ คมนาคมสะดวกมากซึ่งมีแม่น้ำบางปะกงเชื่อมโยงกับอ่าวไทยและมีเส้นทางหลวงผ่าน นอกจากนี้ยังมี รถไฟผ่านตัวเมืองอีกด้วย ฉะนั้นยังทำให้จังหวัดฉะเชิงเทรากลายเป็นจังหวัดที่คนค้าขายดูข้าม ไม่ได้ โดยเฉพาะจุดตลาดบ้านใหม่สามารถตอบสนองความต้องการของคนค้าขายมาก

๒.๒.๒ คำว่า “ฉะเชิงเทรา” “แปดริ้ว” และ “บางปะกง”

การทำความเข้าใจกับคำว่า “ฉะเชิงเทรา” “แปดริ้ว” และ “บางปะกง” ซึ่งจะมีความสำคัญ ต่อการวิจัยในครั้งนี้ เพราะว่าตามที่ได้สังเกตมาแล้ว แม้แต่คนต่างจังหวัดก็ยังเข้าใจผิดว่า ฉะเชิงเทรา กับ แปดริ้ว ไม่ใช่ที่เดียวกัน หรือว่า แปดริ้ว อยู่ในเขตจังหวัดฉะเชิงเทรา หรือว่าฉะเชิงเทราอยู่ใน เขตจังหวัดแปดริ้ว ฯลฯ ที่เกิดปรากฏการณ์ต่างๆนี้ขึ้นก็เพราะว่าคำว่า “แปดริ้ว” ดัดใจดัดปากของ คน แปดริ้วมากซึ่งทำให้ป้ายต่างๆภายในจังหวัดหรือต่างจังหวัดส่วนใหญ่จะเขียนว่า “แปดริ้ว” จึง ทำให้ผู้คนที่มิจำนวนมากไม่รู้จังหวัดฉะเชิงเทราอยู่ที่ไหนกันแน่ อีกอย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้คนสงสัยว่า ทำไมต้องเรียก “แปดริ้ว” ด้วย แล้วไม่เรียกว่า ห้าริ้ว หกริ้ว หรือก็เก้าริ้ว ฯลฯ

ส่วน “บางปะกง” คนในจังหวัดก็ยังไม่สงสัยอยู่แล้ว แต่คนต่างจังหวัดก็มีส่วนที่คิดว่า “บางปะกง” หมายถึง แม่น้ำบางปะกงนั่นเอง ไม่รู้ว่าในเขตจังหวัดฉะเชิงเทรา มีอำเภอหนึ่งที่ชื่อว่า “อำเภอบางปะกง” ฉะนั้นเมื่อใช้ในการสนทนาควรจะมีคำว่า แม่น้ำ หรือ อำเภอ นำหน้า บางปะกง เพื่อให้คนที่รับฟังเข้าใจถูกต้อง

ตามที่กล่าวมานี้เราน่าจะทำความเข้าใจกับคำว่า “ฉะเชิงเทรา” “แปดริ้ว” และ “บางปะกง” ให้ชัดเจนขึ้น ซึ่งจะลึกลงไปถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาโดยข้อมูลต่อไปนี้

“ฉะเชิงเทรา” กับ “แปดริ้ว” คือสองชื่อที่เรียกขานเมืองนี้ “ฉะเชิงเทรา” เป็นชื่อที่ใช้ในทางราชการ ส่วน “แปดริ้ว” เป็นภาษาท้องถิ่นที่ชาวบ้านใช้เรียกกันมา ช้านาน ซึ่งทั้งสองชื่อต่างก็มีเรื่องเล่าขานถึงความเป็นมาอย่างหลากหลายและมีสีสัน

ชื่อ “ฉะเชิงเทรา” มีต้นเค้าหนึ่งมาจากหนังสือชุมนุมพระนิพนธ์ภาคปกิณกะ ภาค ๑ ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งมีความพาดพิงถึงเมืองฉะเชิงเทราว่า “...ชื่อบ้านเมืองเหล่านี้เป็นชื่อไทยบ้าง ชื่อเขมรบ้าง เป็นสองชื่อทั้งไทยทั้งเขมรบ้าง อย่างเมืองฉะเชิงเทรา เป็นชื่อเขมร แปดริ้วเป็นชื่อไทย...” นักประวัติศาสตร์และนักโบราณคดีบางท่านจึงมีความเห็นว่า “ฉะเชิงเทรา” น่าจะเพี้ยนมาจากคำเขมรว่า “สตรงตรง” หรือ “ฉะตรงตรง” ซึ่งแปลว่า “คลองลึก” ความเห็นนี้คงอาศัยเหตุผลทางภูมิศาสตร์ด้วย เพราะเมืองฉะเชิงเทราตั้งอยู่สองฝั่งแม่น้ำบางปะกง เมื่อครั้งที่ขอมยังมีอำนาจปกครองแผ่นดินไทยอยู่นั้น เมืองนี้เป็นเมืองหนึ่งที่อยู่ในอำนาจการปกครองของขอมมาก่อน เป็นไปได้ว่าชาวเมืองในสมัยโบราณอาจจะเรียกแม่น้ำบางปะกงว่า “คลองลึก” หรือคลองใหญ่ ตามลักษณะที่มองเห็น และด้วยอิทธิพลเขมรจึงได้เรียกชื่อแม่น้ำเป็นภาษาเขมรว่า “สตรงตรง” หรือ “ฉะตรงตรง” ครั้นเรียกกันไปนาน ๆ เสียงก็เพี้ยนกลายเป็น “ฉะเชิงเทรา” เมืองที่อยู่บนฝั่งแม่น้ำก็พลอยได้ชื่อว่า “ฉะเชิงเทรา” ไปด้วย

อย่างไรก็ตาม คนจำนวนมากมักมีความเห็นต่างออกไปว่า ชื่อ “ฉะเชิงเทรา” น่าจะเพี้ยนจาก “แสงเซรา” หรือ “แสงเซา” หรือ “แสงซา” อันเป็นชื่อเมืองที่สมเด็จพระบรมราชาธิราชเสด็จไปตีได้ ตามที่พงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐกล่าวไว้มากกว่า เพราะการออกเสียงใกล้เคียงกันมาก ยิ่งเมื่อประกอบความคิดที่ว่า เมืองตั้งขึ้นในตอนต้นกรุงศรีอยุธยา อันเป็นเวลาที่ยังมีเสียงเรียกนาม ต่างๆ น่าจะเป็นคำไทยหมดแล้ว โดยเฉพาะเมื่อเทียบกับเมืองอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นในเวลาใกล้เคียงกัน อย่างนนทบุรี นครไชยศรีและสาครบุรี ซึ่งล้วนแต่มีเชื้อสายไทยอิทธิพลอินเดีย ยิ่งทำให้น่าเชื่อว่าเมืองนี้ไม่ใช่คำเขมร หากแต่เป็นคำไทยที่เพี้ยนมาจากชื่อเมืองในพงศาวดารนี้เอง

ส่วนความเป็นมาของชื่อ “แปดริ้ว” ก็มีตำนานเล่าขานกันมาหลายกระแสไม่แพ้กัน บ้างก็ว่าเมืองนี้แต่ไหนแต่ไรมาเป็นเมืองอยู่ช้ำอยู่น้ำ ในลำน้ำอุดมสมบูรณ์ด้วนสัตว์น้ำนานาชนิด

โดยเฉพาะปลาช่อนซึ่งเป็นปลาน้ำจืดรสดีนั้นมีชุกชุมและขนาดใหญ่กว่าในท้องถิ่นอื่น ๆ จนเมื่อนำมาแล่นเนื้อทำปลาตากแห้ง จะแล่เพียงสี่ริ้วหรือห้าริ้วตามปกติไม่ได้ ต้องแล่ออกถึง “แปดริ้ว” เมืองนี้จึงได้ชื่อว่า “แปดริ้ว” ตามขนาดใหญ่โตของปลาช่อนซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของเมือง

นอกจากเรื่องปากท้องซึ่งเป็นเรื่องใหญ่และมีอิทธิพลต่อความคิดของชาว บ้านอย่างมากแล้ว นิทานพื้นบ้านซึ่งมีเนื้อเรื่องค่อนข้างผาดโผนก็มีส่วนสร้างความเชื่อถือใน เรื่องชื่อเมืองได้เหมือนกัน คนในท้องถิ่นพนมสารคามเล่าถึงเรื่อง “พระรถเมรี” ซึ่งเป็นนิทานเรื่องหนึ่งในปัญญาสชาดกว่า ยักษ์ได้ฆ่านางสิบสองแล้วลากศพไปยังทำน้ำ ในบริเวณที่เป็นคลอง “ท่าลาด” แล้วฆ่าเหล่าศพออกเป็น ริ้ว ๆ รวมแปดริ้ว แล้วทิ้งลอยไปตามลำน้ำท่าลาด ริ้วเนื้อริ้วหนังของนางสิบสองลอยมาออกยังแม่น้ำบางปะกง ไปจนถึงชะเชิงเทรา เมืองนี้จึงได้ชื่อว่า “แปดริ้ว” (“ประวัติความเป็นมาของจังหวัดแต่ละยุคสมัย” ๒๕๕๕ : ออนไลน์)

แต่ก่อน คำว่า “บางปะกง” เรียกกันว่า “บางปลากง” แต่ชื่อที่ปรากฏในนิราศว่า “บางมังกง” คงเป็นเพราะคำพูดที่ชาวจีนพูดไทยไม่ชัด อย่างไรก็ตามถ้าพิจารณาคำอธิบายของท่านอาจารย์ ธนิต อยู่โพธิ์ อดีตอธิบดีกรมศิลปากรในหนังสือ “ชีวิตและผลงานของสุนทรภู่” ได้อธิบายความตอนหนึ่งไว้ว่า “บ้านมังกง” ปัจจุบันเรียกกันว่า “บางปะกง” สันนิษฐานชื่อเดิมคงจะเรียกกันว่า “บางมังกง” เช่น สุนทรภู่ เรียกคำว่า “มังกง” เป็นชื่อปลาอย่างหนึ่งแต่คำว่า “ปะกง” นั้นแปลไม่ได้ใจความ คำอธิบายเกี่ยวกับชื่อของบางที่ได้ใช้ชื่อปลามาตั้ง เป็นบางปลาและแม่น้ำเหมือนจังหวัดชลบุรี มีปลาสร้อยมาก จึงเรียกกันว่า “บางปลาสร้อย” (ชาวจีนแต่จิวออกสำเนียงเป็น “บางปากสวย”) ที่จังหวัดสมุทรปราการมีปลากดมากก็เรียกกันว่า “บางปลากด” คำอธิบายของท่านอาจารย์ ธนิต อยู่โพธิ์ จึงเป็นประโยชน์ในการที่จะสืบราวเรื่องไปถึง “บางปลากง” หรือ “บางปะกง” (“ประวัติความเป็นมาของแต่ละยุคสมัย” ๒๕๕๕ : ออนไลน์)

แม่น้ำบางปะกง เป็นแม่น้ำสายสำคัญสายหนึ่งที่ไหลลงสู่อ่าวไทย ทางด้านจังหวัดฉะเชิงเทรา มีต้นกำเนิดจากแม่น้ำนครนายกและแม่น้ำปราจีนบุรี ไหลมาบรรจบกันบริเวณ ตำบลบางแตน อำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี มีความยาวตลอดลำแม่น้ำ ๑๒๒ กิโลเมตร และปริมาณการไหลของแม่น้ำบางปะกงในแต่ละปี โดยเฉลี่ยแล้ว หลังเดือนเมษายน คือเมื่อเริ่มเข้าฤดูฝน ปริมาณน้ำในแม่น้ำบางปะกงจะเพิ่มขึ้นสูงตามลำดับ จนถึงประมาณเดือนสิงหาคม หลังจากนั้นปริมาณการไหลของน้ำจะค่อยๆลดลงหลังจากหมดฤดูฝน ซึ่งปริมาณน้ำจะน้อยที่สุดในเดือนธันวาคม เมื่อเริ่มเข้าเดือนเมษายนในปีถัดไปปริมาณการไหลของน้ำจะเพิ่มขึ้นอีกเป็นวัฏจักร (“ประวัติแม่น้ำบางปะกง” ๒๕๕๕ : ออนไลน์)

สรุปแล้วว่าจังหวัดฉะเชิงเทราก็คือจังหวัดแปดริ้ว คำว่าฉะเชิงเทราใช้อย่างเป็นทางการ

ในขณะที่คำว่าแปดริ้วเป็นคำที่ชาวบ้านใช้สำหรับบางปะกง ซึ่งบางคน(ข้อมูลจากรายการพินิจนคร: ละเชิงเทรา, วันพุธที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๕๔ ช่องไทยพีบีเอส) บอกว่ามาจากคำ “บางมังกร” หมายความว่า ตามตำนานหนึ่งบอกว่า หัวมังกรอยู่ที่เขาวราช ท้องมังกรอยู่ที่ละเชิงเทรา และหางมังกรอยู่ที่จังหวัดจันทบุรี ยังหมายถึงอำเภอบางปะกงและแม่น้ำบางปะกงซึ่งผู้คนนิยมใช้กันว่า “บางปะกง”

สิ่งที่น่าตั้งข้อสังเกตต่อไปคือ จังหวัดนี้น่าจะเป็นจังหวัดเดียวที่มีชื่อเรียกทั้ง ๓ ภาษา คือ ละเชิงเทรา (เขมร) บางปะกง (จีน) และแปดริ้ว (ไทย) บ่งชี้ว่าสถานที่แห่งนี้เป็นดินแดนของความ เป็นพหุวัฒนธรรม คือ เมืองที่มีวัฒนธรรมหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ

๒.๒.๓ ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ของตลาดบ้านใหม่

ตลาดบ้านใหม่มีประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน เต็มไปด้วยวัฒนธรรมซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่ ผสมผสานระหว่างไทย-จีน โดยเฉพาะในทุกวันนี้ที่จีนรุ่นใหม่ไม่ค่อยให้ความสนใจกับวัฒนธรรมที่ เก่าแก่ มองข้ามคุณค่าของวัฒนธรรมนั้น จนทำให้วัฒนธรรมค่อย ๆ หายไป ประวัติศาสตร์ของ ตลาดบ้านใหม่ที่เก่าแก่นี้คงจะทำให้รุ่นใหม่ได้หันกลับมาทบทวนถึงคุณค่าวัฒนธรรมดั้งเดิมที่เคย เป็นวิถีชีวิตครั้งปู่ย่าตายาย

ตลาดบ้านใหม่เป็นย่านเศรษฐกิจเก่าแก่ที่มีอายุมากกว่า ๑๕๐ ปี แต่เดิมเรียกกันว่า "ตลาด ริมน้ำ" ในอดีตตลาดแห่งนี้ คับคั่งไปด้วยพ่อค้าแม่ค้า และผู้คนที่เดินทางมาหาเครื่องใช้ต่าง ๆ โดย หลักฐานทางประวัติศาสตร์ระบุว่า ตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรี (พ.ศ.๒๓๑๐-๒๓๒๕) เป็นต้นมา ได้มีชาว จีน โดยเฉพาะจีนแต้จิ๋ว เดินทางเข้ามาสยามเพื่อประกอบอาชีพแถบอ่าวไทยฝั่งตะวันออกในเมือง ต่าง ๆ ได้แก่ เมืองละเชิงเทรา เมืองบางปลาสร้อย เมืองจันทบุรี เมืองตราด

จนกระทั่งในปี (พ.ศ.๒๓๕๓) อันเป็นยุคเฟื่องฟูของอุตสาหกรรมน้ำตาลทำให้มีการทำไร่ อ้อยขนาดใหญ่ซึ่งสภาพพื้นที่อันอุดมสมบูรณ์ของที่ราบลุ่มแม่น้ำบางปะกง และเส้นทางคมนาคม ทางน้ำที่สะดวกต่อการขนถ่ายสินค้า ส่งผลให้เมืองละเชิงเทราเป็นแหล่งเพาะปลูกอ้อยและเป็น แหล่งผลิตน้ำตาลขนาดใหญ่ ภายหลังเมื่อยุคอุตสาหกรรมน้ำตาลได้สิ้นสุดลง มีการใช้พื้นที่ในการ ปลูกข้าวมากขึ้น กรรมกรชาวจีนจึงพากันไปรับจ้างทำงานที่โรงสีข้าว บางส่วนก็ประกอบอาชีพ อื่น ๆ ตามความชำนาญของแต่ละเชื้อสาย หรือถิ่นภาษาที่อยู่ดั้งเดิม เช่น ชาวจีนแต้จิ๋วทำการค้าขาย และทำโรงสี ชาวจีนฮกเกี้ยนทำสวน ชาวจีนแคะค้าขายและเป็นช่างทอง ชาวจีนไหหลำเป็นช่างไม้ และค้าขายอาหาร เป็นต้น

ในปี พ.ศ.๒๔๔๗ ได้เกิดเพลิงไหม้ตลาดริมน้ำครั้งใหญ่ เนื่องจากเป็นเขตที่มีชาวจีนเข้ามา อยู่อาศัยจำนวนมาก ร้านค้าตลอดจนอาคารบ้านเรือนน่าจะปลูกสร้างด้วยไม้ แบบเรือนเครื่องผูก

มุงจากอยู่กันอย่างเบียดเสียด ทำให้ง่ายต่อการเกิดเพลิงไหม้และลุกลามอย่างรวดเร็ว หลังจากนั้น
สันนิษฐานว่า ย่านตลาดบ้านใหม่ได้ถูกสร้างขึ้นทดแทนตลาดริมน้ำเดิมในราวปี (๒๔๔๗-๒๔๔๘)
โดยลักษณะของตลาดแบ่งออกเป็น ๒ ส่วนคือ "ตลาดบน" และ "ตลาดล่าง" ตลาดบนนั้นกล่าวกันว่า
ขุนอินทรนรกิจเป็นผู้ตั้งขึ้น พื้นที่ตลาดบนนั้นตั้งอยู่ทางด้านเหนือของลำคลองข้างวัดเทพนิมิต
ต่อเนื่องไปจนถึงวัดจีนประชาสโมสร (เล่งยี) ส่วนตลาดล่างอยู่บริเวณริมน้ำด้านหน้า
วัดอุภัยภาติการาม เป็นตลาดที่ขุนอภัยภูริวานุวัตร (จีนฮี้) กับขุนพิพิธพานิชย์กรรม (จีนแดง) คหบดี
ชาวจีนเป็นผู้ตั้งขึ้น

การสัญจรทางน้ำและการค้าขายบริเวณ "ตลาดท้องถิ่น" ส่งผลให้ย่านตลาดบ้านใหม่
พัฒนาขึ้น มีการขยายพื้นที่เพิ่มเติมบริเวณริมคลองบ้านใหม่ทางด้านใต้เรียกว่า "ตลาดกลาง" โดย
เชื่อมต่อกับตลาดบนด้วยสะพานไม้ ตัวตลาดยาวต่อเนื่องไปจนถึงบริเวณที่เรียกว่า "หัวตลาด"

เมื่อราว ๕๐-๖๐ ปีก่อน ย่านตลาดบ้านใหม่ มีร้านรวงต่างๆ มากกว่า ๑๒๐ ร้าน ซึ่งส่วน
ใหญ่เป็นคนไทยเชื้อสายจีนมีทั้งร้านขายทองคำ ร้านเสื้อผ้า ร้านอาหาร ร้านกล้วยเคี้ยว ร้านกาแฟ ร้าน
น้ำแข็งไส ร้านขนมและของเด็กเล่น ร้านตัดผม ร้านตีมีด ร้านขายยา ร้านขายเครื่องงเด็ก โรงบ่อน
โรงยาลีนเป็นต้น ลักษณะการสร้างขนานกับแนวชายฝั่งแม่น้ำบางปะกง โดยหันหน้าเข้าหากัน
มีทางเดินปูด้วยไม้กระดาน ลักษณะอาคารส่วนใหญ่เป็นเรือนแถวไม้ชั้นเดียว หลังคาเครื่องไม้มุง
สังกะสีลูกฟูกซึ่งเป็นวัสดุก่อสร้างแบบใหม่ที่เข้ามาในสมัยนั้น ฝาเป็นไม้กระดานตีทับแนวนอน
มีช่องลมไม้ระแนงโปร่ง มีอาคารโถงอยู่ตรงกึ่งกลาง เพื่อเป็นที่ตั้งแผงขายอาหารสด ตลอด
แนวทางเดินมีหลังคาคลุม ส่วนกลุ่มอาคารร้านค้าในตลาดล่างก็มีลักษณะเป็นเรือนแถวเช่นเดียวกัน
ซึ่งลักษณะทางปัตยกรรมของหมู่อาคารย่านตลาดบ้านใหม่นี้ยังคงเอกลักษณ์รูปแบบอาคารในสมัย
รัชกาลที่ ๕-๖ ที่ปลูกสร้างต่อเนื่องกันอยู่บริเวณริมน้ำอย่างชัดเจน

ตลาดบ้านใหม่ในปัจจุบัน เมื่อเดินลอดซุ้มประตูไม้สักโบราณที่มีการติดป้ายชื่อตลาดบ้าน
ใหม่ไว้อย่างเด่นชัด นักท่องเที่ยวก็สามารถตีความคำกับบรรยากาศร้านค้าเรือนแถวประตูประตูไม้สัก
โบราณเรียงรายตลอดสองทาง ส่วนใหญ่จะปรับปรุงให้ใกล้เคียงกับสภาพเดิมและเปิดเป็น
ร้านอาหารร้านขนมและร้านขายของฝากของที่ระลึก รวมทั้งของเล่นโบราณยอดนิยมที่นักท่องเที่ยว
ต้องซื้อติดไม้ติดมือกลับบ้านทุกครั้งที่มาเยือน (ภาพที่ ๒.๑)

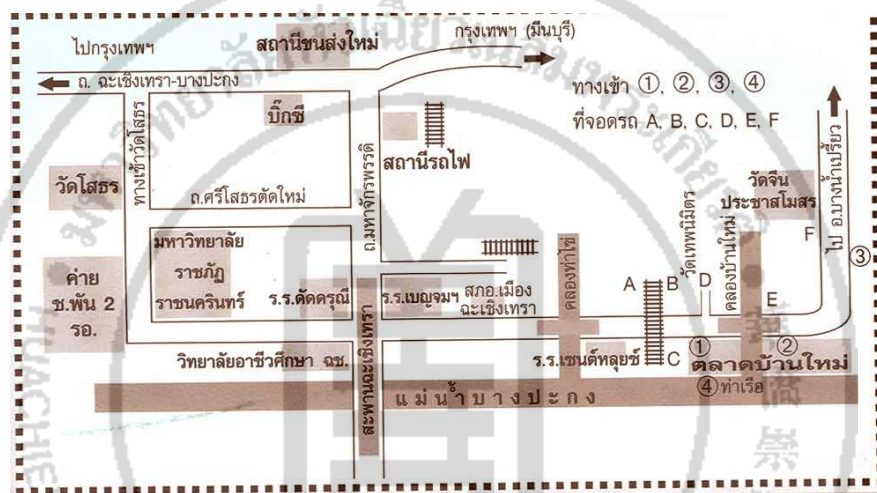
สำหรับฝีมือการทำอาหารอร่อย ก็เป็นสิ่งที่ชาวตลาดบ้านใหม่ได้รับการถ่ายทอดมาตั้งแต่
สมัยก่อนจนมาถึงรุ่นหลานในปัจจุบัน เรายังสามารถลิ้มลองอาหารรสมีคุณค่า คุณชาย ขนมหไทย
โบราณอร่อย ๆ ได้ไม่ยาก

นอกจากเลือกซื้ออาหารและของที่ระลึกที่ควรค่าแก่การเก็บสะสมไว้เป็นความทรงจำ
ความประทับใจแล้วเรายังสามารถพูดคุยและเยี่ยมชมบ้านแต่ละหลังได้อย่างไม่เงินอาย เนื่องจาก

ชาวตลาดบ้านใหม่ล้วนอัธยาศัยดี เจ้าของบ้านหลายหลังนอกจากจะเชิญชวนให้แวะชิมอาหารก่อนตัดสินใจซื้อ ยังแสดงไมตรีจิตเชิญให้ผู้มาเยือนเข้าไปชมบรรยากาศริมแม่น้ำด้านหลังบ้านได้ ซึ่งเหล่านี้ล้วนเป็นเสน่ห์ที่ทำให้นักท่องเที่ยวหลายคนหมายมาดที่จะกลับมาเยือนอีกหลาย ๆ ครั้งในโอกาสข้างหน้า

ภาพที่ ๒.๑

แผนที่ไปตลาดบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ม.ป.ป. : ออนไลน์

แม้ในช่วงเวลาระยะเวลาหนึ่งเมื่อหลายปีก่อน ตลาดบ้านใหม่เคยเงียบเหงาซบเซาไปตามวัฏจักรของกาลเวลาและการลดบทบาทของเส้นทางสัญจรทางน้ำ วิถีชีวิตของชาวริมน้ำก็ค่อยๆ เปลี่ยนแปลงไปภายหลังเมื่อผู้นำชุมชนได้ใช้ความพยายามในการรวมกลุ่ม เพื่อพลิกฟื้นชีวิตที่เคยรุ่งเรืองของชาวตลาดบ้านใหม่อีกครั้ง โดยการสนับสนุนจากเทศบาลเมืองฉะเชิงเทราและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานภาคกลางเขต ๘ ทำให้ในวันนี้เราได้พบเห็นคนรุ่นใหม่และคนรุ่นเก่าร่วมแรงร่วมใจกันเปิดบ้านที่เคยเงียบเหงาทรุดโทรม ปรับเปลี่ยนเป็นร้านค้าที่มีชีวิตชีวา และทำหน้าที่เป็นเจ้าบ้านที่ดี คอยต้อนรับนักท่องเที่ยวที่เริ่มทวีความหนาแน่นมากขึ้นเรื่อยๆ หากวัดจากปริมาณของผู้มาเยือนทุกวันหยุดนักขัตฤกษ์ และวันหยุดสุดสัปดาห์ในวันนี้กับเมื่อสี่ปีก่อน คงไม่ผิดนักหากจะกล่าวว่าการตลาดบ้านใหม่ในวันนี้ ได้ฟื้นคืนกลับมามีชีวิตชีวาและทรงคุณค่าเสมือนเป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชีวิต รอให้คนรุ่นเก่าได้มารำลึกถึงความหลังและให้คนรุ่นใหม่ได้มาศึกษาเพื่อร่วมภาคภูมิใจกับมรดกแห่งแผ่นดินที่จะสืบเนื่องต่อไปยังคนรุ่นหลังอีกยาวนาน (“ตลาดบ้านใหม่ Ban Mai Riverside Market” ม.ป.ป. : ออนไลน์)

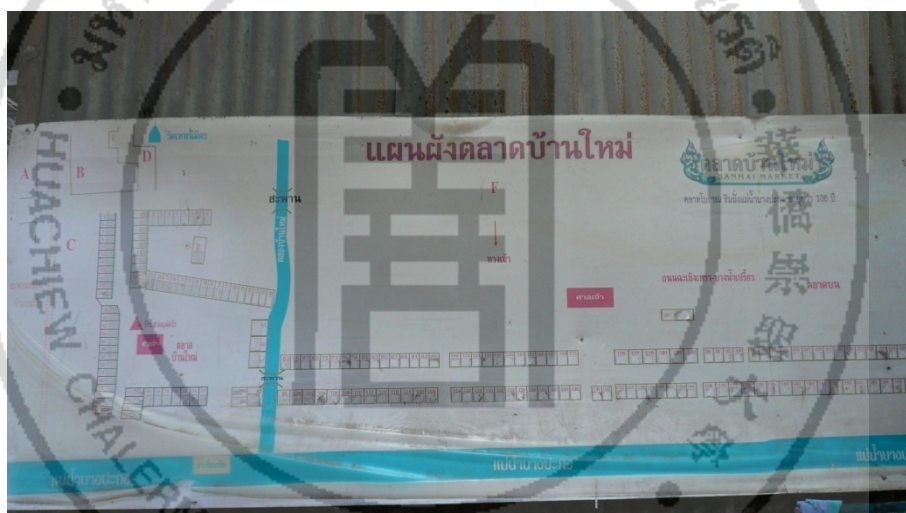
ตลาดบ้านใหม่ประกอบด้วย ๒ ชุมชน คือ ชุมชนตลาดบ้านใหม่ และชุมชนตลาดบน

(ภาพที่ ๑.๒)

ชุมชนตลาดบน จัดตั้งชุมชนตามนโยบายของกระทรวงมหาดไทยเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนได้มีการรวมตัวกันพัฒนาชุมชนของตนเองทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง บริหารงาน โดยกรรมการชุมชนและอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนซึ่งมาจากการเลือกตั้งเทศบาลเมืองฉะเชิงเทราจึงได้จัดตั้งชุมชนตลาดบนเมื่อวันที่ ๓ เมษายน ๒๕๕๓ โดยชื่อว่า “ชุมชนตลาดบน”

ภาพที่ ๒.๒

แผนผังตลาดบ้านใหม่ : ถ่ายเมื่อ ๑๕ กันยายน ๒๕๕๔ ที่หน้า
ศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยวตลาดบ้านใหม่ ฉะเชิงเทรา

- ทิศเหนือติดต่อกับเขตอ.บ.ต.บางขวัญ
- ทิศใต้ติดต่อกับชุมชนตลาดบ้านใหม่
- ทิศตะวันออกติดต่อกับแม่น้ำบางปะกง
- ทิศตะวันตกติดต่อกับวัดจีนประชาสโมสร (เล่งฮกยี่)

ชุมชนตลาดบ้านใหม่ จัดตั้งตามนโยบายของกระทรวงมหาดไทยให้ประชาชนในเขตเทศบาลรวมตัวกันเพื่อพัฒนาชุมชนของตนเอง โดยชุมชนตลาดบ้านใหม่ได้จัดตั้ง เมื่อวันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๓๑

- ทิศเหนือติดต่อกับ ชุมชนตลาดบน (คลองบ้านใหม่)
- ทิศใต้ติดต่อกับ ชุมชนวรรณย์๑-๒

- ทิศตะวันออกติดต่อกับ แม่น้ำบางปะกง
- ทิศตะวันตกติดต่อกับ อบต.ท่าไข่ (เอกสารศูนย์ข้อมูลตลาดบ้านใหม่ ๒๕๕๐)

จากที่กล่าวมาทำให้เห็นถึงว่าตลาดบ้านใหม่ได้ตั้งอยู่ที่คมนาคมทางน้ำสะดวก แล้วเมื่อก่อนยังจุดแลกเปลี่ยนสินค้าของชุมชน จึงทำให้คนเข้ามาอยู่อาศัยมากขึ้นจนกลายเป็นชุมชน ถึงแม้ว่าทุกวันนี้คมนาคมทางน้ำไม่ได้ใช้มาเป็นเส้นทางการค้าขายแล้ว แต่ยังคงเป็นเส้นทางสะดวกสำหรับผู้คนที่อยู่สองฝั่งแม่น้ำ โดยเฉพาะได้ใช้มาเป็นเส้นทางทางท่องเที่ยว พานักท่องเที่ยวลงเรือชมวิวดูระหว่างวัดโสธรกับตลาดบ้านใหม่

๒.๒.๔ ชาวตลาดที่อาศัยอยู่ชุมชนตลาดบ้านใหม่

ตลาดบ้านใหม่เป็นชุมชนคนไทยเชื้อสายจีน ซึ่งในบริเวณนี้มีคนไทยเชื้อสายจีนอยู่รวมด้วยกันมาหลายกลุ่ม พวกเขาอยู่อย่างกลมกลืน ช่วยกันดำเนินชีวิตในต่างดินแดน มีสามัคคีกัน มีน้ำใจต่อกัน ดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขในประเทศไทย ดังที่ว่า

ในช่วงเวลาอารยราชกาลที่ ๕ คนจีนอพยพมาถึงจังหวัดฉะเชิงเทราเป็นจำนวนมากโดยทางรถไฟหรือทางเรือ ในนั้นมีคนที่ตั้งใจจะมาค้าขายก็มีคนที่มาแบบตัวเปล่า ๆ เพื่อมารับจ้างหากินในแถบนี้ ที่คนจีนรวมตัวอาศัยอยู่ที่ตลาดบ้านใหม่ก็เพราะว่าเมื่อก่อนนี้ที่ตลาดบ้านใหม่เป็นตลาดอยู่แล้วแต่ยังมีขนาดไม่ใหญ่นัก พร้อมกับเป็นท่าเรือที่สะดวกสินค้าขึ้นลงเรือ อีกอย่างคือยังมีคนจีนไม่มากนักในระยะแรก ที่ชุมชนตลาดบ้านใหม่จะประกอบด้วยคนจีนหลายกลุ่ม คือ กลุ่มจีนและกลุ่มจีนแต้จิ๋ว กลุ่มจีนฮกเกี้ยน กลุ่มจีนไหหลำ ในตลาดบ้านใหม่จีนและจะเป็นกลุ่มที่มีจำนวนมากกว่า ส่วนจีนไหหลำจะค่อนข้างน้อย ทั้งก็ช่วยกันทำมาหากิน เก็บเงินตั้งตัวสร้างบ้าน ประกอบอาชีพหลายแบบหลายอย่างซึ่งเรียนรู้จากคนอื่น ๆ หรือตนเองถนัดอยู่แล้ว เช่น ถ้าถนัดตัดผมก็เปิดร้านตัดผม ทำถ้วยเตี้ยวได้ก็เปิดร้านถ้วยเตี้ยว ตัดทำเสื้อผ้าเป็นก็เปิดร้านขายเสื้อผ้า ๆ จึงทำให้ตลาดบ้านใหม่มีช่วงเจริญรุ่งเรืองและคึกคักมาก ในขณะเดียวกันพื้นที่ตลาดบ้านใหม่ก็ได้ขยายไปรอบๆ พอสมควร

ชุมชนตลาดบ้านใหม่มีชาวไทย-จีน อาศัยอยู่ตั้งแต่รุ่นอากง อาม่า สมัยคุณยายยังสาวตลาดบ้านใหม่มีวัฒนธรรมการค้าขายมาช้านาน เมื่อครั้งก่อนที่นี้เป็นแหล่งชุมชนที่มีการค้าขายทางน้ำอย่างคึกคัก แต่เมื่อกาลเวลาเปลี่ยนไปความสำคัญของที่นี่ก็ลดลงเพราะเมื่อถนนตัดผ่าน ผู้คนใช้เส้นทางคมนาคมมากขึ้น การคมนาคมทางเรือจึงได้เงียบเหงาบางตา ประจวบเหมาะกับคนรุ่นใหม่ได้เข้าไปศึกษาและทำงานที่กรุงเทพมหานครมากขึ้นจึงทำให้ตลาดค่อนข้างเงียบเหงา

ชาวชุมชนตลาดบ้านใหม่ส่วนหนึ่งมีความคิดที่จะพัฒนาตลาดบ้านใหม่ให้กลับคึกคักดังเดิม จึงได้รวมตัวกันจัดตลาดในรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในช่วงเวลาเริ่มแรกยัง

ไม่มีคนเข้าร่วมมากนักเพราะยังไม่เห็นถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แต่เมื่อช่วงเวลาเกือบสิบปี ที่ผ่านมามีการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกลับเป็นสิ่งที่นิยมของคนเมืองที่นิยมมาดูสภาพบ้านเรือน ความเป็นอยู่หรือร่องรอยประวัติศาสตร์ในอดีต จึงทำให้ตลาดบ้านใหม่เป็นที่รู้จัก ประกอบกับการประชาสัมพันธ์ของคณะกรรมการตลาดที่มุ่งหวังจะให้แหล่งท่องเที่ยวนี้เป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไป ตลาดบ้านใหม่ประกอบด้วย ๒ ชุมชน คือ ชุมชนตลาดบ้านใหม่ และชุมชนตลาดบน

ประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย รับจ้าง รับราชการ สถานประกอบการ ในเขตชุมชนตลาดบน

- ร้านขายของชำ ๑๐ แห่ง
- ร้านตัดผม-เสริมสวย ๕ แห่ง
- ปั้มน้ำมัน ๒ แห่ง (ปั้มน้ำมัน ปั้มน้ำมันบางจาก)
- ที่ล้างอัดฉีดรถ ๒ แห่ง
- โรงพิมพ์ ๑ แห่ง

ประชากร

จำนวนครัวเรือน ๒๖๐ ครัวเรือน ประชากร ๑,๐๖๒ คน แยกเป็น

- ชาย ๖๕๖ คน
- หญิง ๔๐๖ คน

สำหรับเขตชุมชนตลาดบ้านใหม่

- ร้านค้า ๑๐ แห่ง
- ร้านอาหาร ๑๐ แห่ง

ประชากร

จำนวนครัวเรือน ๑๓๐ ครัวเรือน ประชากร ๗๕๔ คน แยกเป็น

- ชาย ๓๕๓ คน
- หญิง ๔๐๑ คน (เอกสารที่ศูนย์ข้อมูลตลาดบ้านใหม่. ๒๕๕๐)

คนในชุมชนมีความสามัคคีต่อกันดี ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ทำให้การทำกิจการใด ๆ สามารถคล่องไปได้ด้วยดี ทั้งยังมีคนรุ่นเก่าเหลืออยู่ในชุมชนจึงมีถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่รุ่นหลัง ได้นำความรู้ที่ได้นำไปปฏิบัติใช้ต่อการดำรงชีวิตของตัวเอง จึงทำให้คนในชุมชนมีวิถีชีวิตที่หลากหลาย มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันทำให้ชุมชนเป็นชุมชนที่น่าอยู่น่าอาศัยแถมยังเป็นสถานที่ที่เป็นสถาปัตยกรรมอันเก่าแก่ที่หาดูได้ยากในยุคปัจจุบัน คนในชุมชนตลาดบ้านใหม่ยึดอาชีพค้าขายเป็นหลัก เช่น ขายกาแฟโบราณ ก๋วยเตี๋ยวเป็ด ก๋วยเตี๋ยวไก่ ของเล่นเด็ก เครื่องใช้ที่

เป็นของโบราณชนิดต่างๆอีกมากมายหลายชนิด คนในชุมชนตลาดบ้านใหม่จึงมีอาชีพ รายได้และมีงานทำโดยไม่ต้องดิ้นรนออกไปหางานทำนอกชุมชน ชุมชนเข้มแข็งคนในชุมชนพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน (เอกสารที่ศูนย์ข้อมูลตลาดบ้านใหม่, ๒๕๓๗)

สำหรับประวัติศาสตร์ของตลาดบ้านใหม่นั้น เอกสารของสุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุลได้กล่าวถึงการเป็นชุมชนเงินขนาดใหญ่ในสมัยรัชกาลที่ ๓ และ ๕ ครั้งหนึ่งเคยเกิดปัญหาอั้งยี่ที่ตลาดบ้านใหม่ด้วย

“ชาวจีนที่เหลื่ออยู่ที่พากันแตกหนีไปหลบซ่อนอยู่ตามสวนอ้อยบ้าง เล็ดรอดหนีไปอยู่ที่โรงงานน้ำตาลของจีนโป้ที่บ้านใหม่ เมื่อพวกคนจีนแตกหนีไปแล้ว พระอินทราชาได้พาไพร่พลเดินทางต่อไปยังบ้านบางคล้า...

ในวันรุ่งขึ้น (จีน ๑๐ คำ เดือน ๕) จีนสินทองหัวหน้าใหญ่ได้เรียกประชุมพวกหัวหน้าอั้งยี่ที่โรงงานน้ำตาลของจีนโป้ ที่ประชุมได้ปรึกษากันว่าจะตั้งรับกองทัพของทางการ ณ ที่ใดดี ท้ายที่สุดก็ตกลงกันได้ว่า จะไปตั้งกองกำลังอยู่ที่บ้านใหม่ซึ่งอยู่เหนือตัวเมืองฉะเชิงเทราขึ้นไปฝ่ายหัวหน้าอั้งยี่ทั้ง ๖ ได้รับเร่งคุมบริวารมาขุดสนามเพลาะจนแล้วเสร็จในวันขึ้น ๑๑ คำ เดือน ๕ ในขณะที่พวกอั้งยี่ที่บ้านใหม่กำลังเตรียมการต่างๆอยู่นั้น ในตัวเมืองฉะเชิงเทรา จีนบู๊และสมัครพรรคพวกยังคงดูแลรักษาเมืองอยู่” (สุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล, ๒๕๒๔ : ๑๐๖-๑๐๗)

จากที่กล่าวมาทำให้เราเห็นการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีนซึ่งตอนแรกที่จะเข้ามาจะยากจนลำบากมาก แต่ต่อมากความพยายามของตัวเอง พวกคนจีนจึงสามารถตั้งตัวสร้างบ้านได้พร้อมกับฐานะในสังคมก็เปลี่ยนไปดีขึ้น ในขณะที่เดียวกันวัฒนธรรมของคนจีนก็ได้รับการยอมรับในสังคมไทยและเกิดความผสมกลมกลืนกับสังคมไทย

สำหรับเรื่องอั้งยี่นั้น เป็นสิ่งที่เราต้องทำความเข้าใจอย่างให้ความเป็นธรรมทั้งแก่กลุ่มชาวจีนหลายกลุ่มภาษาที่มีจำนวนมากและข้าราชการท้องถิ่นในยุคนั้น ตามที่ สุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล (๒๕๒๓ : ๑๐๗) “ปรากฏว่าจีนสินทองสามารถชักชวนพวกจีนแต่จี๊ว สกเกี้ยน และ และไหหลำให้เข้าเป็นสมัครพรรคพวกได้มากมาย จนกล่าวได้ว่าเป็นการรวมพลังของอั้งยี่ทุกกลุ่มภาษาที่มีในฉะเชิงเทรา และอั้งยี่เหล่านี้ยอมรับนับถือให้จีนสินทองเป็นหัวหน้าใหญ่สั่งการต่างๆ ด้วย...” ที่กล่าวถึงบ้านใหม่ก็เพราะว่าอยากแสดงให้เห็นว่าบ้านใหม่ในอดีตก็มีคนจีนอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น แล้วก็ป็นชุมชนที่ประกอบด้วยคนจีนหลายกลุ่มหลายภาษา ดำเนินอาชีพหลายแบบหลายอย่าง เหตุการณ์ความวุ่นวายเรื่อง “อั้งยี่” สะท้อนให้เห็นถึงพลังหรือจำนวนคนจีนที่มีอยู่มากมายในฉะเชิงเทรา ที่สามารถก่อเหตุความไม่สงบขึ้นในวงกว้างจนนำมาสู่การปราบปรามอย่างรุนแรง

๒.๓ ความสัมพันธ์วัฒนธรรมกับสังคม

มีคำว่า “ธรรมะเป็นบ่อเกิดมนุษย์” แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างธรรมะและมนุษย์อย่างแน่นแฟ้น ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมกับสังคมก็เช่นเดียวกัน สังคมเป็นบ่อเกิดวัฒนธรรม วัฒนธรรมสะท้อนภาพสังคมทำให้สังคมพัฒนาไปอย่างมีคุณภาพและแข็งแรง

สังคมและวัฒนธรรมเป็นส่วนสำคัญของความเป็นมนุษย์ เป็นสองสิ่งที่ยกออกจากกันไม่ได้ และมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างลึกซึ้ง สิ่งที่ยกสังคมหนึ่งว่าแตกต่างจากอีกสังคมหนึ่งก็คือวัฒนธรรม ในขณะที่วัฒนธรรมก็เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการทางสังคมและจิตใจของมนุษย์ วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ช่วยประสานและผูกมัดคนไว้ในสังคมเดียวกัน เป็นสิ่งที่ช่วยให้โครงสร้างของสังคมคงอยู่ เพราะเป็นการเสริมสร้างความผูกพันทางจิตใจของคนหลายๆคนเข้าไว้ด้วยกัน (อมรา พงศาพิชญ์, ๒๕๓๔ : ๒๕)

วัฒนธรรมได้เข้ามามีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของมนุษย์อยู่ตลอดเวลา มนุษย์มีคุณสมบัติที่เอื้ออำนวย และมีความสามารถหล่อตัวในการสร้างสรรค์และพัฒนาวัฒนธรรมขึ้นมา เนื่องจากมนุษย์มีลักษณะพิเศษ ๓ ประการ คือ ด้านร่างกาย ด้านสังคมวัฒนธรรม และด้านจิตใจ

วัฒนธรรมส่งผลให้วิถีชีวิตมนุษย์พัฒนาไปตามศักยภาพ ทำให้มนุษย์อยู่ดีกินดี มีความสุข สะดวกสบาย ตลอดจนมีอายุขัยยืนยาวรวมทั้งมีความรู้ความคิดสร้างสรรค์ไปเรื่อย ๆ ผลงานที่มนุษย์สร้างขึ้นในแต่ละช่วงเวลานั้น อาจนำมาใช้ทำลายล้างกันก็ได้ ก่อให้เกิดปัญหาทางวัฒนธรรมติดตามมา

ในความเป็นจริงแล้ว มนุษย์ผลิตวัฒนธรรมขึ้นมาเพื่อสนองความต้องการจำเป็นพื้นฐาน โดยเฉพาะในทางร่างกายเป็นหลัก แต่อาจทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการทางด้านจิตใจ อารมณ์ และสังคมของมนุษย์ได้อีกด้วย ในขณะที่วัฒนธรรม ธรรมชาติของมนุษย์ปรับเปลี่ยนได้ตลอดเวลา เป็นต้นว่า เมื่อพอมีพอกินแล้ว ก็อยากมีกินที่อร่อยถูกใจ หรือมีบรรยากาศที่ดี เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม สะดุดตาหรือบ้านเรือนโอ่อ่า ภูมิฐานเหล่านี้จะไม่ได้ตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานดังแต่ก่อน หากตอบสนองต้นหากความอยากมากกว่า (บุญยงค์ เกศเทศ, ๒๕๕๑ : ๑๒๕-๑๓๐)

สังคมและวัฒนธรรมเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่มีคู่กันไป เกิดขึ้นและพัฒนาไปด้วยกัน สังคมไม่อาจดำรงอยู่ได้ถ้าไม่มีวัฒนธรรม และในทำนองเดียวกัน วัฒนธรรมก็ไม่เกิดขึ้นและไม่อาจดำรงอยู่ได้ถ้าไม่มีสังคมนอกจากนั้น ทั้งสังคมและวัฒนธรรมยังเป็นส่วนเกื้อหนุนให้เกิดความเจริญแก่กันและกัน คือ ถ้าวัฒนธรรมพัฒนาขึ้น สังคมก็เจริญก้าวหน้าขึ้น และถ้าสังคมเจริญก้าวหน้าขึ้นก็จะก่อให้เกิดการพัฒนาทางวัฒนธรรมสูงขึ้นมีสิ่งใหม่ ๆ ที่อำนวยประโยชน์เกิดขึ้น (ณรงค์ เส็งประชา, ๒๕๓๐ : ๒๕)

ความแตกต่างข้อมูลฐานของสังคมและวัฒนธรรมอาจกล่าวได้ดังนี้ คือ วัฒนธรรมเป็น

กระสวนพฤติกรรมกรเรียนรู๋ สังคมเป็นกลุ่มของตน หรือวัฒนธรรมเป็นพฤติกรรม สังคมเป็นกลุ่มทางสังคมซึ่งอาจประกอบด้วยกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ของสังคมซึ่งมีการแบ่งปันกันในวันธรรมเฉพาะอย่าง วัฒนธรรมจึงเป็นภาพสะท้อนของสังคม และเป็นเครื่องวัด เครื่องกำหนดความเจริญหรือความเสื่อมของสังคม ขณะเดียวกันวัฒนธรรมยังเป็นเครื่องกำหนดความเป็นอยู่ของประชาชนในสังคมด้วย

สังคมและวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่คู่กัน เกิดขึ้นและวิวัฒนาการไปพร้อมๆ กัน สังคมไม่อาจดำรงอยู่ได้ถ้าปราศจากสิ่งซึ่งวัฒนธรรม และทำนองเดียวกันวัฒนธรรมก็ไม่อาจจะดำรงอยู่ได้ถ้าปราศจากสิ่งซึ่งสังคม (จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ. ๒๕๕๐ : ๒๑-๒๒)

วัฒนธรรมเกิดจากคน ถ้าไม่มีคนสร้าง วัฒนธรรมก็ไม่มี คนในที่นี้ หมายถึงคนใน ส่วนรวมคือสังคม ในทำนองเดียวกัน สังคมจะตั้งอยู่ได้ก็ด้วยมีวัฒนธรรมเป็นเครื่องคุ้มครอง เพราะฉะนั้น สังคมและวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งควบคู่กันไป แม้ต่างกันคือ สังคมประกอบด้วยบุคคลซึ่งอาจเห็นได้ แต่วัฒนธรรมประกอบด้วยสิ่งอันเป็นวิถีชีวิตของคน ซึ่งอาจเห็นไม่ได้ นี่ก็ดี แต่ก็แยกให้ขาดกันที่เดียวไม่ได้ ถ้าพิจารณาเรื่องวัฒนธรรมในแง่ของสังคม คือยกเอาสังคมเป็นที่ตั้ง ก็เป็นเรื่องของสังคมวิทยา ถ้าพิจารณาเรื่องสังคมในแง่ของวัฒนธรรม คือยกเอาวัฒนธรรมเป็นที่ตั้ง ก็เป็นเรื่องของมานุษยวิทยาวัฒนธรรม (เสฐียร โกเศศ. ๒๕๑๕ : ๑๕-๒๐)

การที่มนุษย์รวมกันอยู่เป็นกลุ่ม มีความสัมพันธ์พึ่งพาอาศัยกันและกันนั้นหมายความว่า มนุษย์เราอยู่ในสังคมเดียวกัน คนที่อยู่ในสังคมเดียวกันจะพูดภาษาเดียวกัน ตลอดจนมีขนบธรรมเนียมประเพณีและการปฏิบัติที่มีลักษณะเป็นของสังคมนั้น โดยเฉพาะ นอกจากธรรมเนียมประเพณีและภาษาแล้ว สมาชิกของสังคมยังเคารพกฎหมายและกฎประเพณีร่วมกันด้วย ส่วนประกอบต่าง ๆ เหล่านี้เป็นส่วนประกอบที่สำคัญของสังคม สังคมมนุษย์จะคงอยู่โดยที่สมาชิกของสังคมประกอบที่สำคัญของสังคม สังคมมนุษย์จะคงอยู่โดยที่สมาชิกของสังคมพูดคนละภาษามีขนบธรรมเนียมประเพณีที่แตกต่างกัน และมีกฎหมายประเพณีที่ไม่สอดคล้องกันไม่ได้ ส่วนประกอบของสังคมที่กล่าวมาทั้งหมดนี้เราเรียกรวมๆ กันว่า “วัฒนธรรม” สังคมและวัฒนธรรมจะแยกออกจากกันไม่ได้ มีผู้ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างสังคมและวัฒนธรรมว่า เปรียบได้เหมือนกับแผ่นกระดาษซึ่งมีอยู่หนึ่งแผ่น แต่สองหน้า หนึ่งหน้าคือวัฒนธรรม อีกหน้าหนึ่งคือสังคม แต่รวมแล้วก็คือกระดาษแผ่นเดียวกัน ซึ่งเราจะแยกหน้าหนึ่งออกจากอีกหน้าหนึ่งไม่ได้ (อมรา พงศาพิชญ์. ๒๕๒๑ : ๗๓-๗๔)

จากที่กล่าวมาเราสามารถเข้าใจได้ว่าถึงแม้สังคมทำให้เกิดวัฒนธรรม แต่หลังจากที่เกิดขึ้นแล้วต้องไปเป็นคู่กันซึ่งทั้งสองฝ่ายมีบทบาทต่อกันตลอดเวลา วัฒนธรรมต้องสอดคล้องกับสังคมที่กำลังพัฒนาในแต่ละยุคสมัย และเสมือนกระจกอันหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงทางสังคมอย่างชัดเจน

วัฒนธรรมแต่ละที่จะแตกต่างกันไป ไม่ว่าจะวิธีการสื่อหรือประเพณีการต่าง ๆ ฉะนั้นจึงทำให้ความหมายของวัฒนธรรมแตกต่างกันในแต่ละมุมมอง

๒.๓.๑ ความหมายของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นผลผลิตจากสังคมมนุษย์ มนุษย์สร้างวัฒนธรรมขึ้นมาเพื่อประโยชน์แห่งการดำรงชีวิตและการสืบทอดเผ่าพันธุ์ ในเรื่องการดำเนินชีวิตของมนุษย์จะเป็นเรื่องที่กว้างใหญ่และซับซ้อนมาก ฉะนั้นตอนที่เล่าถึงวัฒนธรรมจึงสามารถมองได้หลายมุมมอง ดังจะเห็นได้ว่าปัจจุบันนี้มีผู้ให้ความหมายคำว่า “วัฒนธรรม” ต่าง ๆ กันซึ่งมองตามแต่ละแง่มอง เช่น

วัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิตหรือพฤติกรรมทั้งมวลที่เกิดจากการเรียนรู้ด้วยการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม (ไพศาล ไกรสิทธิ์. ๒๕๓๕ : ๑๗)

วัฒนธรรมมีความหมายครอบคลุมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือสังคมหนึ่งๆ ที่ประกอบด้วยความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ศีลธรรม กฎหมาย ประเพณี วิทยาการ และทุกสิ่งทุกอย่างที่คิดและทำในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม (สุพัตรา สุภาพ. ๒๕๓๑ : ๓๕)

สิ่งที่ทำความเจริญงอกงามให้แก่หมู่คณะ เช่น วัฒนธรรมการไหว้ วิถีชีวิตของหมู่คณะที่แสดงออกทางพฤติกรรม ภาษา และกิจกรรมของสังคม เช่น วัฒนธรรมล้านนา วัฒนธรรมการกิน ฯลฯ (พจนานุกรมไทย ฉบับทันสมัยและสมบูรณ์. ๒๕๕๒ : ๑๐๒๐)

ความเข้าใจในเรื่องวัฒนธรรมยังมีลักษณะหลากหลาย เพื่อความเข้าใจตรงกันในขั้นตอนนี้เราอาจสรุปสั้น ๆ ได้ก่อนว่า วัฒนธรรมคือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น กำหนดขึ้น มิใช่สิ่งที่มนุษย์ทำตามสัญชาตญาณ อาจเป็นการประดิษฐ์วัตถุสิ่งของขึ้นใช้ หรืออาจเป็นการกำหนดพฤติกรรมและหรือความคิด ตลอดจนวิธีการหรือระบบการทำงาน ฉะนั้นวัฒนธรรมก็คือ ระบบในสังคมมนุษย์ที่มนุษย์สร้างขึ้น มิใช่ระบบที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติตามสัญชาตญาณ (อมรา พงศาพิชญ์. ๒๕๓๗ : ๑)

วัฒนธรรมหรืออารยธรรม คือ องค์รวมที่ซับซ้อน ซึ่งรวมถึงความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ศิลปกรรม กฎหมาย ประเพณี ความสามารถและลักษณะนิสัยอื่นๆ ที่คนได้รับมาในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคม (อกิน รพีพัฒน์. ๒๕๕๑ : ๗๒)

คำว่า “วัฒนธรรม” (Culture) นักมานุษยวิทยานิยามวัฒนธรรมไว้หลายอย่าง เช่น ให้ความหมายในเชิงพรรณนา (Descriptive) เชิงประวัติศาสตร์ (Historical) เชิงบรรทัดฐาน (Normative) เชิงจิตวิทยา (Psychological) เชิงโครงสร้าง (Structural) และเชิงประวัติความเป็นมา (Genetic) เมื่อนิยามวัฒนธรรมเชิงพรรณนา วัฒนธรรม หมายถึงสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้โดยกระบวนการขัดเกลาทางสังคมเช่นความเชื่อ ศิลปะ จริยธรรม ศีลธรรม เป็นต้น เมื่อนิยามเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมหมายถึงมรดกทางสังคมที่ถ่ายทอดมาเรื่อยๆ หลายชั่วอายุคน ถ้านิยามเชิง

บรรทัดฐาน วัฒนธรรมหมายถึงกฎเกณฑ์ข้อบังคับต่างๆ ที่สำคัญที่กลุ่มคนกลุ่มต่าง ๆ กำหนดขึ้นมา เพื่อให้สมาชิกปฏิบัติเพื่อความเป็นระเบียบในสังคม แต่ถ้านักมานุษยวิทยานิยามวัฒนธรรม เชิงจิตวิทยา วัฒนธรรม หมายถึงสิ่งที่สนองความต้องการจำเป็นระดับปัจเจกบุคคล เมื่อนิยาม วัฒนธรรมเชิงโครงสร้าง วัฒนธรรมหมายถึง การทำหน้าที่ต่างๆ เพื่อให้มนุษย์ชาติมีชีวิตอยู่ได้และ ถ้านิยาม วัฒนธรรมเชิงประวัติความเป็นมา นักมานุษยวิทยาหมายถึงระบบสัญลักษณ์ เป็นต้น (งามพิศ สัตย์งาน, ๒๕๔๕ : ๖-๗)

วัฒนธรรม คือ “ สิ่งที่มนุษย์เปลี่ยนแปลงและปรับปรุงหรือผลิตสร้างขึ้น เพื่อความเจริญงอกงามในวิถีแห่งชีวิตของส่วนรวมถ่ายทอดกันได้ เอาอย่างกันได้ รวมทั้งผลิตผลของส่วนรวมที่มนุษย์ได้เรียนรู้มาจากคนแต่ก่อนสืบต่อเป็นประเพณีกันมา ตลอดจนความรู้สึกรู้สึกคิดเห็นความประพฤติและกิริยาอาการหรือการกระทำใดๆ ของมนุษย์ ในส่วนรวมลงรูปเป็นพิมพ์เดียวกัน และลำแดงออกมาให้ปรากฏเป็นภาษาศิลปะความเชื่อถือ ระเบียบประเพณี เป็นต้น เป็นมรดกแห่งสังคม ซึ่งสังคมรับและรักษาไว้ให้เจริญงอกงาม ” (บุญยง เกศเทศ, ๒๕๕๐ : ๑๓๓)

จากมุมมองของผู้วิชาการหลายท่านในความหมายของคำว่า “ วัฒนธรรม ” ถึงแม้ว่ามีแตกต่างกัน แต่ทั้งก็หนีพ้นไม่ได้ว่าวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมมนุษย์ซึ่งหลังจากสังคมมนุษย์เริ่มมีระบบระเบียบ ฉะนั้นเราสามารถมองเห็นวัฒนธรรมจะมีแฝงไว้ในปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในสังคม อย่างเช่นวัฒนธรรมระหว่างไทย-จีนเกิดแบบมีลักษณะผสมผสานนั้น เราก็เห็นได้อย่างชัดเจนเหมือนกัน

๒.๓.๒ วัฒนธรรมแบบผสมผสาน

สภาพสังคมที่มีลักษณะต่างกันจะทำให้เกิดวัฒนธรรมที่มีซับซ้อนและขัดกัน ถ้าอยู่ด้วยกันแล้ว ไม้ไผ่ก็อีกฝ่ายยอมรับอีกฝ่าย ไม้ไผ่ก็จะมีอีกฝ่ายหนึ่งโดนหายไป ฉะนั้นต้องระมัดระวังตอนที่วัฒนธรรมที่มีลักษณะแตกต่างกันเข้ามาพบกัน แต่วัฒนธรรมระหว่างประเทศไทยกับประเทศจีนตอนที่พบกันแล้ว ได้ผสมผสานได้อย่างกลมกลืนพร้อมกับการทำให้ประเทศไทยได้เจริญรุ่งเรืองไปด้วย ซึ่งในสภาพที่วัฒนธรรมทั้งสองมีหาด้านที่คล้ายกัน ดังที่ว่า

ชาวจีนที่เข้ามาติดต่อค้าขายหรือเข้ามาพำนักอาศัยหรือตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศไทยก็ปฏิบัติตัวเช่นเดียวกับชาวจีนที่เข้าไปอยู่ในดินแดนส่วนอื่น ๆ ในโลก ก็สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของประเทศที่เขาเข้าไปพำนักอาศัยอยู่ได้เป็นอย่างดี โดยไม่กระทบต่อสิ่งที่เขายึดมั่น และดำรงความเป็นจีนของเขา แม้กระนั้นก็ตามผู้ศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับชาวจีนในประเทศไทย เกือบทุกรายต่างมีทรรศนะว่าประเทศไทยเป็นประเทศเดียวที่มีอัตราการกลายชาติจากจีนเป็นไทยสูงกว่าการกลายชาติของจีนในดินแดนอื่น ๆ ทั้ง ๆ ที่

ผู้ปกครองและราษฎรในดินแดนอื่น นอกจากคนไทยและรัฐไทยจะไม่รังเกียจกีดกันคนจีนแล้ว ยังชื่นชมและยอมรับในความขยันหมั่นเพียร หนักเอา เบาสู้ และความสามารถความเชี่ยวชาญหลาย ๆ ด้านของ คนจีน (การดี มหาจันทร์ และนันท์ชญา มหาจันทร์. ๒๕๕๔ : ๕๒)

ชาวไทยเชื้อสายจีนเหล่านี้สามารถหลอมรวมเข้ากับประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวพื้นเมืองได้อย่างเป็นรูปธรรมและกลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยได้อย่างดียิ่งกว่าชุมชนเชื้อสายจีนในประเทศอื่น ๆ ทั่วโลก เพราะฉะนั้นคนเหล่านี้จึงกลายเป็นผลพวงของมรดกทางประวัติศาสตร์ที่สามารถกลมกลืนเข้าด้วยกันได้เป็นอย่างดีสอดคล้องกับยุคสมัย คนเหล่านี้ต่างก็ใช้ชื่อและนามสกุลไทย ภาคภูมิใจและหวงแหนในแผ่นดินเกิดของพวกเขาแทบทุกคนในเวลาเดียวกัน ก็พยายามประยุกต์ขนบธรรมเนียมประเพณีอัตลักษณ์ของชุมชนจีนให้มีความยืดหยุ่นสอดคล้องตามการเปลี่ยนแปลงค่านิยมทางสังคมเศรษฐกิจและการเมืองไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ (การดี มหาจันทร์ และนันท์ชญา มหาจันทร์. ๒๕๕๓ : ๑๐๑)

เวลานี้มีการเผชิญกันระหว่างวัฒนธรรม และมีการพูดกันทำนองว่า จะมีการแพ้ชนะกัน ในทางวัฒนธรรมด้วย ความจริงศัพท์นี้ไม่น่าใช้หรอก แต่เมื่อใช้แล้วเราก็ควรนำมาเอามาพูดกัน จะได้ปฏิบัติให้ถูกต้อง ถ้าเรารับวัฒนธรรมอื่นในลักษณะที่เรียกว่าเป็นการเลียนแบบ ก็จะเป็นการถูกรอบงำ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). ๒๕๓๗ : ๓๘)

เป็นอันว่า จะต้องใช้วิธีเรียน โดยคุณกลืนเอามาย่อยเข้าเป็นของตัวเอง แล้ววัฒนธรรมของเรา ก็จะเจริญงอกงามยิ่งใหญ่อุดมคุณค่ามากขึ้น นอกจากจะสามารถรับเอาจากภายนอกมาเป็นของเราอย่างดีแล้ว เมื่อใช้วิธีแห่งปัญญาเราจะสามารถพัฒนาวัฒนธรรมของเราให้เป็นที่นิยมจนกระทั่งสังคมอื่นข้างนอกเขานิยมตามวัฒนธรรมของเราไปด้วยเพราะฉะนั้นสิ่งที่พึงระลึกตระหนักไว้ในตอนนี้ก็คือ เราอย่าแค่เป็นวัฒนธรรมตั้งรับเท่านั้น แม้แต่สามารถเลือกรับก็ยังไม่ดีถ้าอยู่แค่ตั้งรับก็จะค่อย ๆ หดไป เพราะเมื่อถูกบุกรุกอยู่ตลอดเวลา ก็จะค่อย ๆ อ่อนกำลังร่อยหรอลงไปเรื่อย ๆ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). ๒๕๓๗ : ๓๕)

ชาวจีนในประเทศไทยได้เข้ามาพึ่งพระบรม โภสมภารเป็นเวลาช้านาน อย่างน้อยตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ดังที่ปรากฏในกฎหมายตราสามดวงจีนกลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย ขณะเดียวกันส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมจีนในไทยก็กลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทย และส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทยก็กลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมจีนในไทยเช่นเดียวกัน นี่ย่อมแสดงอย่างแจ่มชัดว่า ได้มีการผสมผสานซึ่งกันและกันระหว่างวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมจีนอย่างสนิทแนบแน่น (ประพฤทธิ์ สุกรัตน์เมธี. ๒๕๕๐ : คำนำเกียรติยศ)

คำว่า การสังสรรค์ทางวัฒนธรรมหรือวัฒนธรรมการผสมผสานทางวัฒนธรรม (Acculturation) นี้ใช้เมื่อมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมวัฒนธรรมระหว่าง๒กลุ่มคนที่มีสังคมวัฒนธรรม

ต่างกัน และมีการรับวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน แต่ในกรณีที่ตั้งคมวัฒนธรรมที่มีปฏิสัมพันธ์กันมีพลังไม่เท่ากัน คนกลุ่มหนึ่งจะมีแนวโน้มที่จะยอมรับวัฒนธรรมของอีกกลุ่มหนึ่ง เราพบว่ากลุ่มที่วัฒนธรรมมีพลังน้อยจะถูกผสมกลมกลืนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มที่วัฒนธรรมมากกว่า ในขณะที่เดียวกันอาจมีการแลกเปลี่ยนกันก็ได้ สุดท้ายถ้าวัฒนธรรม ๒ ชุด ถูกผสมรวมกันเป็นชุดเดียวกันไม่ว่าจะมีส่วนของชุดใดมากกว่ากันก็จะเป็นการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม (Assimilation) ที่เกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน ในสภาพปัจจุบันส่วนใหญ่แล้วพบว่าวัฒนธรรมอินเดียแดงและวัฒนธรรมตะวันตกในสหรัฐอเมริกาได้มีการผสมกลมกลืนกันเกือบหมดแล้วโดยที่คนผิวขาวรับการปลูกข้าวโพดจากอินเดียแดงและคนอินเดียแดงรับวัฒนธรรมหลาย ๆ อย่างของคนผิวขาว

การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมนี้อาจเกิดขึ้นตามธรรมชาติหรือเกิดขึ้นด้วยความตั้งใจของฝ่ายที่มีอำนาจก็ได้ กรณีของสหรัฐอเมริกา เห็นได้ชัดว่ารัฐบาลกลางมีนโยบายที่จะผสมกลมกลืนอินเดียแดงเข้าสู่สังคมคนผิวขาวหรือกรณีของประเทศไทยในบางช่วงเวลานโยบายของรัฐบาลก็มีความโน้มเอียงให้เกิดการผสมกลมกลืนชาติพันธุ์อื่นๆ ให้เป็นไทย (อมรา พงศาพิชญ์, ๒๕๔๕ : ๑๘-๑๙)

จังหวัดสมุทรสาครเป็นดินแดนที่มีประวัติความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจ นับตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา มาจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ ดังจะเป็นได้จากหลักฐานทางโบราณคดี โบราณวัตถุ อันแสดงถึงวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เก่าแก่ซึ่งมีอยู่จำนวนมากมาย ประชากรของจังหวัดมีหลายเชื้อชาติ ส่วนใหญ่จะเป็นคนไทยเชื้อสายจีน และคนไทยเชื้อสายรามัญ ซึ่งเข้ามาตั้งถิ่นฐานในเขตอำเภอเมืองสมุทรสาครและอำเภอบ้านแก้ว เป็นผลให้ประชากรแต่ละกลุ่มยึดถือและปฏิบัติตามความเชื่อทางวัฒนธรรมและประเพณีของตนแตกต่างกันออกไป ดังจะเห็นได้จากประเพณีรำผี ประเพณีล่องเจ้า ประเพณีล้างเท้าพระ ประเพณีแห่เจ้าพ่อหลักเมืองเป็นต้น อย่างไรก็ตาม แม้ว่าประชากรมีหลายเชื้อชาติ แต่ปัจจุบันก็คือคนไทยที่มีศาสนาพุทธซึ่งเป็นศาสนาที่ประชากรส่วนใหญ่นับถือเป็นแกนหลักยึดเหนี่ยวให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข และมีความเจริญรุ่งเรือง (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ สมุทรสาคร, ๒๕๔๔ : ๑๖)

หลังจากวัฒนธรรมที่ต่างกันสองวัฒนธรรมมาพบกัน สัมผัสกัน และเกิดการหยิบยืมแลกเปลี่ยนกันใช้ในระยะเวลาที่สม่ำเสมอและยาวนานพอสมควร วัฒนธรรมทั้งสองจะผสมผสานกันปะปนกันหมด แต่ก็ยังรู้ว่าเป็นวัฒนธรรมของใคร ไม่ถึงกับปนกันจนแยกไม่ออก เมื่อผู้หยิบยืมวัฒนธรรมของผู้อื่นกลับเข้าสู่กลุ่มชนเดิมของตน วัฒนธรรมเดิมนั้นก็จะดำรงรูปแบบเดิมได้ดีอยู่ บุคคลผู้นั้นก็ยังประพฤติปฏิบัติตามวัฒนธรรมเดิมของตนไปตามเดิม แต่เมื่อออกมาพบปะหรือเผชิญกับคนจากวัฒนธรรมอื่นอีก เขาก็จะผสมผสานวัฒนธรรมของเขาเข้ากับวัฒนธรรมใหม่ที่มา

สัมพันธ์กันอีก (นิยพวรรณ (ผลวัฒนธรรม) วรรณศิริ, ๒๕๕๐ : ๖๐)

วิถีธรรมชาติของวัฒนธรรมนั้น ย่อมจะมีการส่งทอดถ่ายทอดกันอยู่เสมอ โดยเฉพาะในสังคมซึ่งมีการคมนาคมติดต่อกันอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว เช่น วัฒนธรรมเกี่ยวกับการรับประทานอาหารพื้นเมืองของชาวไทยในท้องถิ่นกลางเหนือ อีสาน ตะวันออก และได้ เป็นต้น

ชาวใต้มี แกงไตปลา สะตอ ข้าวย่ำ แกงส้ม (แกงเหลือง) ชาวเหนือมี ข้าวซอย แกงฮังเล แกงแค ลาบ ถู๋ น้ำพริกอ่อน หรือ ชาวอีสานมี แกงอ่อม ลาบ น้ำตก ก้อย ปลาแดก ข้าวเหนียวส้มตำ ไก่ย่าง เป็นต้น อาหารประจำภาคต่าง ๆ ดังกล่าว ปัจจุบันเป็นที่นิยมรับประทานกันทั่วไปทุกถิ่น ซึ่งเป็นผลแห่งการแลกเปลี่ยน หรือผสมผสานทางวัฒนธรรม

การแลกเปลี่ยนหรือผสมผสานทางวัฒนธรรมไม่จำกัดเฉพาะในท้องถิ่น หรือภายในประเทศเท่านั้น หากแต่ยังขยายขอบเขตไปต่างประเทศด้วย เป็นต้นว่า เรารับเอาวัฒนธรรมตะวันตกในการทักทายโดยการจับมือ การกินอาหารด้วยช้อนส้อม การผูกเนคไท แต่งกายด้วยชุดสากลที่เรียกว่า “สูท” หรือรับวิถีกินอาหารด้วยตะเกียบจากจีน เป็นต้น ลักษณะดังกล่าวเป็นการแลกเปลี่ยน หรือผสมผสานกันทางวัฒนธรรมที่ต่างสังคมกันนั่นเอง (บุญยงค์ เกศเทศ, ๒๕๕๑ : ๑๓๘-๑๓๙)

เมื่อบุคคลต่างสังคมมีการพบปะติดต่อกันสัมพันธ์ จะด้วยความจงใจหรือไม่จงใจก็ตาม ก็ย่อมมีการแลกเปลี่ยนหรือยืมวัฒนธรรม และเมื่อสังคมหนึ่งยอมรับเอาวัฒนธรรมจากอีกสังคมหนึ่งเข้ามาผสมผสานกับวัฒนธรรมของตน จนเกิดผลให้มีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเดิม ลักษณะเช่นนี้เรียกว่า การผสมผสานทางวัฒนธรรม (Acculturation)

การผสมผสานทางวัฒนธรรมจะเป็นไปได้มากและมองเห็นได้ชัดเมื่อมีการรุกรานทางด้านการเมือง การทหาร เพราะฝ่ายชนะจะต้องบังคับให้ฝ่ายแพ้ปฏิบัติตามแบบแผนการดำเนินชีวิตของเขา เช่น อังกฤษรุกรานและปกครองอินเดีย มาเลเซีย เขาก็บังคับให้คนอินเดีย คนมาเลเซีย เหล่านั้นพูดภาษาอังกฤษ พร้อมทั้งให้มีพฤติกรรมการปฏิบัติตามแบบอังกฤษด้วย ชาวอินเดีย ชาวมาเลเซีย ก็ได้รับเอาวัฒนธรรมของอังกฤษมาใช้ร่วมกับวัฒนธรรมเดิมของตน อย่างไรก็ตาม การผสมผสานทางวัฒนธรรมนั้น ย่อมเกิดขึ้นได้ทั้งสองสังคมที่มาติดต่อกันสัมพันธ์กัน ทั้งนี้ก็เพื่อจะได้เข้าใจและอยู่ร่วมกันได้ หรือเพื่อการปรับปรุงตัวในการที่จะอยู่ร่วมกัน(วิเชียร ณ นคร, ๒๕๓๗ : ๑๐)

จากที่กล่าวมาเราสามารถเข้าใจเหตุที่ทำให้วัฒนธรรมแบบผสมผสานเกิดขึ้นซึ่งภายในสภาพแวดล้อมที่ไม่มีกำลังบังคับจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง คือได้ความยอมรับกัน มีความเข้าใจซึ่งกันและกัน ให้ความเคารพกับวัฒนธรรมที่ต่างกัน ทำให้เกิดวัฒนธรรมหลากหลายแบบ ซึ่งส่งผลให้ประชากรในสังคมดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ฉะนั้นการให้วัฒนธรรมเข้ากันเองโดยได้ยอมรับกันจะดีกว่าโดนบังคับจนเข้าอยู่กันอย่างมีปัญหามากมายต่าง ๆ

๒.๓.๓ คติความเชื่อ

ความเชื่อมีความคู่กับมนุษย์มาอยู่ตลอด และได้มีการเปลี่ยนแปลง และพัฒนาการอยู่เสมอ ตั้งแต่สมัยโบราณๆ มาถึงปัจจุบันนี้ ซึ่งมีความเชื่อมากมายหลายอย่าง เพื่อตอบสนองความต้องการต่างๆ ของมนุษย์ในสมัยนี้ เสิฐียร พันธรั้งยี ได้ศึกษาเรื่อง ศาสนาเปรียบเทียบ ซึ่งทำให้เห็นถึงการเกิด การเปลี่ยนแปลง และการพัฒนาของความเชื่อตั้งแต่เริ่มมีมนุษย์ในโลก ดังที่กล่าวต่อไปนี้

เสฐียร พันธรั้งยี (๒๕๔๖ : ๒๗-๓๓) ได้กล่าวว่า ลัทธิศาสนา อันเกิดขึ้นแต่โบราณ ยังคงสภาพอยู่เพียงเป็นวิชาการ หากคนปัจจุบันนับถือไม่ได้ก็ดี ลัทธิศาสนาที่เกิดขึ้นแล้วยังคงอยู่ มีผู้นับถือสืบต่อกันมาถึงปัจจุบันก็ดี นักปราชญ์ฝ่ายศาสนาพิจารณาความเป็นไปของมนุษย์ตามประวัติศาสตร์ที่เป็นมานั้นๆ กำหนดลำดับการนับถือ หรือลำดับแห่งศรัทธาที่ก้าวออกมาเป็นขั้นๆ แบ่งออกได้ ๖ ลำดับตามวิวัฒนาการแห่งความคิดของมนุษย์ คือ

๑. การนับถือธรรมชาติ (Animatism)

สิ่งที่มีชีวิตรู้สึกทุกข์ กับสิ่งที่ไม่มีชีวิตไม่รู้สึกไม่รู้ทุกข์ มนุษย์กับธรรมชาติใดเกิดก่อนเกิดหลังกว่ากัน ไม่มีปัญหาที่ต้องพิจารณา แต่ประวัติศาสตร์ของมนุษย์ยอมรับว่า เมื่อมีมนุษย์ขึ้นในโลกนั้น มีธรรมชาติเกิดอยู่ข้างเคียงกับมนุษย์ด้วย มนุษย์ล้มตาดเกิดมาในโลก สิ่งแรกที่มนุษย์ได้เห็นได้สัมผัสก่อนสิ่งอื่น คือธรรมชาติรอบตัวมนุษย์

ความมืด ความสว่าง ความหนาว ความร้อน ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ดวงดาว ฟากฟ้า แม่น้ำ ลำธาร คือธรรมชาติในที่นี้ มนุษย์ได้เห็น ได้สัมผัสได้รับความรู้สึกจากความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติเหล่านี้ ความรู้สึกนั้นๆ บางขณะเป็นสุขสบายใจ บางขณะเป็นทุกข์ไม่สบายใจ เป็นเหตุให้มนุษย์คิดว่า เหตุที่ธรรมชาติเป็นเช่นนั้น ได้ เพราะมีอำนาจสามารถบันดาลความสุขความทุกข์ให้แก่ตนได้ จึงพากันเชื่อและถือว่าธรรมชาตินั้นๆ มีชีวิต แล้วพากันเกรงกลัวกราบไหว้ ต้นเหตุแห่งการนับถือเพียงแค่นี้ ฝรั่งเรียกว่า Animatism คือการนับถือธรรมชาติ (Nature Worship) นับเป็นขั้นตอนแรกแห่งการเชื่อถือของมนุษย์

๒. การนับถือผีบางเทวดา (Animism)

วิวัฒนาการแห่งความคิดของมนุษย์เกิดขึ้นพร้อมกับความเจริญรอบข้างอย่างอื่น มนุษย์มีความสงสัยว่า ความมืด ความสว่าง ความร้อน ความหนาว ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ฟากฟ้า แม่น้ำ แม้ภูเขาและต้นไม้ใหญ่ที่สามารถบันดาลให้เกิดภาวะผันแปรไปได้ต่างๆ ในตัวของธรรมชาตินั้นก็ดี และมีผลบันดาลให้เกิดความทุกข์ความสุขขึ้นแก่มนุษย์ได้ก็ดี ธรรมชาติเหล่านี้คงมีอำนาจอะไรอย่างหนึ่งสถิตอยู่ อำนาจที่สามารถบันดาลให้เป็นได้นั้นเรียกว่า Spirit (วิญญาณ)

สปีริตที่มีอำนาจทำความทุกข์ให้เกิดขึ้นอาจเป็นมารร้ายหรือผีสาวอย่างหนึ่งอย่างใด ส่วนที่นำความสุขมาให้อาจเป็นเทวะประเภทหนึ่งประเภทใด และในขั้นนี้เราอาจแบ่งความเชื่อถือผีสาว เทวดา หรือสปีริตที่ทรงอำนาจสิงอยู่ในธรรมชาตินั้น ๆ (Animism) ออกไปได้เป็น ๓ ลำดับแห่งวิวัฒนาการทางความคิดของมนุษย์ คือ

ลำดับที่หนึ่ง เริ่มจากธรรมชาติแต่ละอย่างก่อน แล้วกว้างออกไปถึงธรรมชาติทุกอย่างในโลก คือ เชื่อว่าสรรพสิ่งในโลกมีวิญญาณสิงอยู่ทั้งหมด

ลำดับที่สอง มีความเชื่อว่าวิญญาณเหล่านั้นมีอำนาจไปแต่ละอย่าง อาจบันดาลความดี ความชั่ว ความสุข ความทุกข์ให้แก่มนุษย์ได้แต่ละอย่างตามอำนาจและความกรุณาที่มีอยู่ วิญญาณเหล่านี้ต้องมีรูปร่าง (ประเภทกายทิพย์) แต่ไม่สามารถจะเห็นได้

ลำดับสาม เมื่อไม่สามารถจะเห็นได้ก็ดี หรือเมื่อเห็นรูปร่างที่ตนคิดว่ามีแต่ไม่ปรากฏขึ้นก็ดี มนุษย์จึงเริ่มสร้างภาพขึ้นด้วยความนึกคิดของตนเอง ภาพที่ตนนับถือจะเรียกว่าพระเจ้า หรือเรียกว่าผีสาวเทวดาอะไรก็ตาม เกิดขึ้นมาแต่ครั้งนั้น ความเชื่อถืออันนี้ คือมูลเหตุอีกอันหนึ่งของศาสนา ในสังคมของมนุษย์แต่โบราณมา นักปราชญ์เรียกความเชื่อถือ หรือลัทธิศาสนาอันนี้ว่า Animism (จากภาษาละติน Animus มีความหมายตรงกับคำว่า Soul หรือ Spirit ในภาษาอังกฤษ)

๓. การบูชาบรรพบุรุษ (Ancestor Worship)

การบูชาบรรพบุรุษเป็นลำดับแห่งศรัทธาในลัทธิศาสนาที่ยิ่งใหญ่อันหนึ่ง ในตำนานของมนุษย์เราสามารถรู้ลำดับแห่งศรัทธาอันนี้ได้ด้วยอาศัยผลงานของนักโบราณคดี คือ การขุดค้นโบราณวัตถุใต้พื้นดิน

ผลแห่งการขุดค้นของนักโบราณคดี นอกจากได้พบโบราณวัตถุอื่น ๆ ที่ควรค่าแก่ประวัติศาสตร์ นักโบราณคดียังได้ขุดค้นพบซากศพของมนุษย์ ซึ่งมีคุณค่าแก่การศึกษาลัทธิศาสนาของมนุษย์ในสมัยโบราณด้วย

ทำไมจึงกล่าวได้ว่าซากศพที่นักโบราณคดีขุดค้นได้มีคุณค่าทางการศึกษาลัทธิศาสนา เพราะว่าในบริเวณที่พบซากศพนั้น นักโบราณคดีได้พบเครื่องบูชาศพ พบร่องรอยการตกแต่งหลุมฝังศพ นักศาสนาได้อาศัยโบราณวัตถุที่ค้นพบเหล่านี้เป็นเครื่องศึกษาประกอบ จึงนิยามลงไปได้ว่ามนุษย์แต่โบราณนับถือบูชาบรรพบุรุษของตน และการนับถือบูชาบรรพบุรุษนั้นเป็นมูลเหตุอันหนึ่งแห่งลัทธิศาสนาด้วย

ปัญหาที่มีต่อมาว่าเหตุใดมนุษย์โบราณจึงนับถือบรรพบุรุษ ปัญหาข้อนี้ตอบว่าเพราะมนุษย์แต่โบราณเชื่อว่ามนุษย์ตายแล้วไม่สูญ มนุษย์มีดวงวิญญาณเหลืออยู่ ดวงวิญญาณนั้นออกจากร่างไปแล้วท่องเที่ยวอยู่ คอยดูแลความสุขความทุกข์ของลูกหลานอยู่ ลางครามมนุษย์เชื่อกันต่อไปว่า เมื่อถึงเวลากำหนด ดวงวิญญาณนั้นจะกลับเข้าสู่ร่างเดิม กลับมาเกิดใหม่ มนุษย์แต่โบราณเชื่อกันมา

อย่างนี้ ส่วนมนุษย์จำพวกที่เชื่อว่าตายไปแล้วสูญไม่มีอะไรเหลืออยู่ เห็นจะมีมนุษย์อยู่กลางจำพวก เช่น ชาวอินเดียโบราณ

ความเชื่ออันเป็นเหตุให้เกิดการบูชาดวงวิญญาณบรรพบุรุษขึ้นมา นั้น สามารถแบ่งออกได้ เห็น ๒ อย่าง คือ การบูชาเพราะความเกรงกลัว ว่าดวงวิญญาณนั้นๆ จะมาทำร้ายแก่ลูกหลานข้าง หลัง ผู้ได้ประกอบกรรมทำความชั่วก็อย่างหนึ่ง และ การบูชาเพราะความกตัญญูรู้คุณของ บรรพบุรุษอีกอย่างหนึ่ง เรื่องเล่านี้ได้หลักฐานมาจากการขุดค้นลงไปในถ้ำ และที่ฝังศพบางแห่งซึ่ง พบทางทวีปยุโรปตอนเหนือ นักโบราณคดีได้พบวิธีการมัดศพไว้อย่างแน่นหนา นำก้อนอิฐใหญ่ๆ มาวางทับไว้ เหมือนหนึ่งจะไม่ยอมให้เคลื่อนไหวไปทางไหนได้ หลุมฝังศพทุกหลุมในอียิปต์ ตอนบนสูงขึ้นไปถึงแอฟริกาตอนเหนือสุด ภาพในหลุมฝังศพมีเครื่องประดับประดาตกแต่งอย่าง วิจิตรพิสดาร แสดงถึงการเคารพบูชา ให้เกียรติ และให้ความสุขแก่ศพ หรือดวงวิญญาณของศพนั้น ด้วยความกตัญญูรู้คุณอย่างสูงสุด ยิ่งเป็นหลุมฝังศพของพระเจ้าแผ่นดินแต่ละหลุมมีความงาม เหมือนกับวังงามๆ แห่งหนึ่ง

โดยที่มนุษย์มีการนับถือกราบไหว้บรรพบุรุษได้กลายเป็นมูลเหตุให้เกิดเทพเจ้า ประจำตระกูล และครอบครัวขึ้นอีกประเภทหนึ่ง เทพเจ้าเหล่านี้ คือดวงวิญญาณของบรรพบุรุษ นั้นเอง ลัทธินับถือกราบไหว้ผีเรือนซึ่งแพร่หลายในหมู่คนไทยก็เนื่องมาจากเหตุดังกล่าวข้างต้น

๔. การนับถือเทพเจ้าหลายองค์ (Poly - theism)

ความคิดของมนุษย์ในระยะนี้ติดต่อกมาจากความคิดเรื่องสร้างภาพเทพเจ้าขึ้นตามมโนคติ ของตน สุดแต่ปัญญาจะคิดเห็นว่าธรรมชาติอย่างใดควรจะมรูปร่างเป็นอย่างไร และสุดแต่จะคิดได้ว่า ธรรมชาติอย่าง ใดมีอำนาจสูงต่ำกว่ากันอย่างไร ลางพวกถือว่าพระอาทิตย์เป็นเทพเจ้าสูงสุด ลาง พวกถือว่าฟ้าผ่าเป็นเทพเจ้าผู้ยิ่งใหญ่ แต่ลางพวกถือว่า พระจันทร์เป็นเทพสูงสุดกว่าเทพองค์ใดก็มิ ความแตกต่างกันแห่งฐานะของเทพเจ้ามีมาในสมัยนั้นเป็นประการหนึ่ง

อีกประการหนึ่ง เมื่อเทพเจ้าเริ่มมีจำนวนและประเภทมากมายขึ้น เพราะความคิดของมนุษย์ แล้วมนุษย์นั่นเองต่างฝ่ายต่างก็คิดว่าเทพเจ้าองค์หนึ่งควรมีรูปร่างเป็นอย่างหนึ่ง แต่อีกพวกหนึ่งกลับคิด ว่าควรมีรูปไปอีกอย่างหนึ่ง

ในประเทศอียิปต์โบราณมีพระเจ้าแห่งแม่น้ำไนล์ เทพเจ้าแห่งดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ เทพ เจ้าแห่งดวงวิญญาณ เทพเจ้าแห่งความตาย และยังมีเทพเจ้าประจำตำบลต่างกันแต่ละตำบล แต่ละ เมือง ในประเทศกรีซโบราณมีเทพเจ้ากลุ่มโอลิมปัสอยู่ถึง ๑๒ องค์ ในหมู่คนยิวและคนบนแหลม อ่าหรับ ในสมัยก่อนพระเยซู และพระมหามะหมัด ลัทธินับถือเทพเจ้าหลายองค์แพร่หลายมาก การณ์ เป็นดังนี้ เพราะวิวัฒนาการแห่งความคิดของมนุษย์ดังกล่าว

๕. การนับถือพระเจ้าองค์หนึ่งของชนกลุ่มหนึ่ง (Heno - theism)

ความคิดของมนุษย์ในระยะนี้ คือความคิดเรื่องเทพเจ้าหลายองค์นั่นเอง แต่หากมีลักษณะแห่งการนับถือผิวดอกไปจากลักษณะต้น กล่าวคือเมื่อมนุษย์เริ่มรวมกันเป็นพวก มีหัวหน้าควบคุมมนุษย์แต่ละหมู่แต่ละกลุ่มก็แบ่งหน้าที่ของเทพเจ้าออกไป ให้ความคุ้มครองมนุษย์ไปแต่ละกลุ่ม ให้เป็นที่เคารพกราบไหว้ของมนุษย์แต่ละหมู่โดยเฉพาะ ไม่ปะปนกัน ความสามัคคีในกลุ่มของมนุษย์ต้องแยกกันไปโดยกำหนดเอาฐานะของเทพเจ้าประจำกลุ่มนั้น ๆ

ในประเทศอียิปต์โบราณ ก่อนโมเสสประกาศบัญญัติ ๑๐ ประการ คือ Ten Commandments (ประมาณ ๒,๐๐๐ ปี ก่อนพ.ศ.) ชาวอียิปต์นับถือพระเจ้ากันแต่ละกลุ่ม แต่ละองค์ ในประเทศกรีซ สมัยเซนตย์อ์หัน นำลัทธิคริสเตียนออกไปเผยแผ่ ก็ได้เห็นการนับถือศาสนาของกรีซขึ้นอยู่กับพระเจ้าแต่ละเผ่า ในประเทศอินเดียโบราณ การนับถือพระเจ้ายกแบ่งออกไปเป็นกลุ่มเป็นพวกตามชั้นวรรณะของตน วรรณะหนึ่งต้องนับถือพระเจ้ายกหนึ่ง จะปะปนกับพระเจ้าของวรรณะอื่นไม่ได้ การนับถือพระเจ้าตามแบบนี้เรียกว่า Heno-theism และความนับถือพระเจ้าตามแบบนี้เองคือมูลเหตุใหญ่ให้เกิดการประกาศคำสอนอย่างใหม่ของหัวหน้าผู้ใหญ่ในเวลาต่อมาอีกแบบหนึ่งคือ Mono-theism

๖. การนับถือพระเจ้ายกเดียว (Mono-theism)

Mono-theism คือการนับถือเทพเจ้ายกเดียว หรือที่เรียกว่าเอกเทวนิยม เกิดขึ้นเพราะมนุษย์ผู้เป็นหัวหน้าควบคุมคนของตนออกเดินทางหาถิ่นไปในที่ต่างๆ หัวหน้าหมู่ต้องการรวบรวมคนของตนไว้ในกลุ่มให้เป็นปึกแผ่น จึงประกาศสั่งสอนคนของตนว่า ในโลกนี้มีพระเจ้าสูงสุดอยู่เพียงองค์เดียว พระองค์เป็นผู้สร้างสรรพสิ่งทั้งหลาย พระองค์เป็นมหาเทพ ทรงอำนาจยิ่งใหญ่จะบันดาลสิ่งใดและมนุษย์ใดให้เป็นไปตามประสงค์ของพระองค์ได้ พระองค์ทรงเป็นวีรบุรุษ ทรงความเที่ยงธรรม ทรงมีพระเมตตา ทรงเป็นผู้คุ้มครองรักษาซึ่งมนุษย์ทั่วสากล

การประกาศบัญญัติ ๑๐ ประการ โดยอำนาจของพระยโสภาของโมเสส (ประมาณ ๒,๐๐๐ ปี ก่อน พ.ศ.) การประกาศคัมภีร์อัลกุระอาน (โคหราน) ของพระมหะหมัด (ประมาณ พ.ศ. ๑๑๑๓) ก็ดี เป็นวิวัฒนาการแห่งความนับถือศาสนาของมนุษย์ และเกิดขึ้นด้วยความมุ่งหมายที่จะรวมคนในครอบครองของตน ให้มีจุดสูงสุดทางใจเป็นจุดเดียวกัน เพื่อความรวมกันอยู่เป็นอันเดียวกัน

จากที่กล่าวมาทำให้เราได้รับรู้ว่า ความเชื่อต่าง ๆ ในปัจจุบันนี้ หรือความเชื่อที่ได้มีพัฒนาการถึงสมัยนี้ ทั้งก็เป็นผลการพัฒนาของสภาพสังคมมนุษย์ และบทบาทของความเชื่อเหล่านี้ก็ไม่ต่างจากสมัยก่อน

๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๔.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมความเชื่อของคนไทยเชื้อสายจีน

ในโลกนี้ไม่ว่าจะเป็นประเทศใดชนชาติใดกลุ่มเผ่าพันธุ์ใดก็มีความเชื่อของตน ถึงแม้ว่าความเชื่อที่แสดงออกมามีความแตกต่างกันอย่างมากจนคนนอกกลุ่มอาจไม่เข้าใจก็ได้ แต่จุดประสงค์ของความเชื่อทั้งนั้นก็เพื่อเป็นเหตุผลหรือคำตอบของสิ่งที่มนุษย์ไม่สามารถอธิบายได้ จนบรรลุถึงประสิทธิผลซึ่งปลอบใจของมนุษย์ ความเชื่อของคนไทยเชื้อสายจีนมีความเชื่อซึ่งมีลักษณะของตนเช่นเดียวกัน จึงทำให้มีผู้ศึกษาหลายท่านสนใจที่จะศึกษา

ณัฐริดา สุขมนัส (๒๕๓๕ : ๑๐๘) ศึกษาวิจัยเรื่อง ความเชื่อเรื่องดวงจู้ยในวิถีชีวิตของชาวไทยเชื้อสายจีน ในกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของความเชื่อเรื่องดวงจู้ยของชาวจีน เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องดวงจู้ยและความสัมพันธ์ของดวงจู้ยต่อความเชื่ออื่นของชาวจีน เพื่อศึกษาว่าความเชื่อในเรื่องดวงจู้ยนั้นมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชาวไทยเชื้อสายจีน เพื่อศึกษาว่าความเชื่อเรื่องดวงจู้ยสะท้อนให้เห็นถึงโครงสร้างส่วนลึกทางสัญลักษณ์และความคิดของชาวไทยเชื้อสายจีน ผลการวิจัยได้พบว่า เนื่องจากมนุษย์มีความเกรงกลัวในอำนาจลึกลับของธรรมชาติและสิ่งเหนือธรรมชาติประกอบกับความไม่แน่นอนในโชคชะตา และความแตกต่างในวิถีชีวิตของแต่ละคน ทำให้มนุษย์พยายามหาคำตอบ และหาหนทางปฏิบัติเพื่อนำมาซึ่งความสุขความเจริญ จึงเกิดประเพณีพิธีกรรมต่างๆ ขึ้นมากมาย สำหรับปรัชญาในการมองโลกและชีวิตของชาวจีนที่มองว่า ทุกสิ่งทุกอย่างล้วนรวมตัวเป็นหนึ่ง และทุกสิ่งทุกอย่างขึ้นตรงต่อสิ่งอื่นทั้งหมด จึงเชื่อว่าธรรมชาติและจักรวาลมีส่วนกำหนดโชคชะตาชีวิตมนุษย์เราด้วยเช่นกัน กล่าวคือเมื่อใดที่โลกอยู่ในภาวะที่อุดมสมบูรณ์จะนำมาซึ่งความเจริญรุ่งเรือง แต่ถ้าหากความสมดุลของโลกถูกทำลายไปพวกเขาจะได้รับความทุกข์ยากไปด้วย จึงเกิดแนวคิดพื้นฐานในการเชื่อมโยงมนุษย์กับจักรวาล เข้าด้วยกัน และพยายามให้เป็นไปในทิศทางที่ผสมกลมกลืนและมีคุณภาพมากที่สุด เมื่อรับภาวะสมดุลดังกล่าวได้จะบังเกิดผลดี มีความมั่งคั่งและความสุขสงบ อันเป็นหัวใจสำคัญในหลักการของดวงจู้ย

ธมลวรรณ ตั้งวงษ์เจริญ (๒๕๔๒ : ๔๕) ศึกษาวิจัยเรื่อง เอกลักษณะชาติพันธุ์ของคนไทยเชื้อสายจีนในชุมชนอ้อมใหญ่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะทั่วไปทางสังคมและวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีนในชุมชนอ้อมใหญ่ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม เพื่อศึกษากระบวนการรักษาเอกลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายจีนในชุมชนอ้อมใหญ่ เพื่อศึกษาเอกลักษณ์ชาติพันธุ์ของคนไทย

เชื้อสายจีนในชุมชนอ้อมใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ ผลการวิจัยได้พบว่า เมื่อชาวจีนอพยพเข้ามาในประเทศไทยได้นำความเชื่อทางศาสนาของจีนเข้ามาด้วย ระเบียบการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของไทยและจีนจึงแตกต่างกัน พื้นฐานความเชื่อของจีนมีการผสมผสานระหว่างลัทธิขงจื้อ ลัทธิเต๋า พุทธศาสนาเถรวาท และการนับถือเจ้า แต่ด้วยเหตุที่มีพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานความเชื่อเหมือนกันแม้ว่าจะต่างนิกายก็ไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งชาวจีนในไทยสามารถปฏิบัติตามระบบความเชื่อดั้งเดิมที่ติดตัวมาจากประเทศจีนและระบบความเชื่อที่รับมาจากสังคมไทยนำมาปฏิบัติผสมผสานกันได้อย่างดี

ฐานานุกรม ตรีศกดา (๒๕๕๐ : ๑๗) ศึกษาวิจัยเรื่อง การออกแบบศูนย์วัฒนธรรมไทย-จีนภายใต้ปรัชญาความเชื่อทางศาสนา มีวัตถุประสงค์ศึกษาวัฒนธรรม หลักความเชื่อทางศาสนาของชาวจีนในแต่ละกลุ่มภาษาที่ปรากฏในประเทศไทย เพื่อกำหนดแนวทางเบื้องต้นในการออกแบบให้เกิดความเหมาะสมและครอบคลุมชาวจีนในทุกกลุ่มภาษา ศึกษาปัจจัยด้านความเชื่อทางศาสนาที่ส่งผลให้เกิดการผสมผสานในวิถีชีวิตวัฒนธรรมชาวจีนกับสังคมไทย กรณีศึกษาเขตสัมพันธวงศ์ เพื่อสรุปแนวคิดที่ใช้ในการออกแบบภายในเบื้องต้น ศึกษาแนวทางการสัมพันธในอดีตร ปัจจุบัน และในอนาคตของไทย และจีน เพื่อกำหนดแนวทางของรูปแบบศูนย์วัฒนธรรมไทย-จีนให้เป็นแนวทางต่อสังคม ผลการวิจัยได้พบว่า แต่ในปัจจุบัน ความเชื่อในเรื่องศาสนาของชาวไทยเชื้อสายจีน มีลักษณะที่เน้นไปทางด้านพิธีกรรม การเซ่นไหว้ เพื่อขอพร บนบานให้ผลลัพธ์ที่ออกมาตามที่ตนต้องการ โดยตอบสนองความต้องการในสังคมที่มีการแข่งขัน เน้นความสำเร็จและเพื่อความร่ำรวยของผู้ไหว้เป็นหลัก ทำให้การเซ่นไหว้เน้นไปที่เทพเจ้า หรือ ศาสน์สถานที่ใดที่หนึ่งที่มีการ บอกกล่าวกันมาปากต่อปากว่าสามารถตอบสนองคำขอ ของผู้ที่เข้ามาเซ่นไหว้ได้ ทำให้รูปแบบการเซ่นไหว้นั้นเน้นไปในศาสน์สถานที่สำคัญและมีอิทธิฤทธิ์มากตามความเชื่อ หรืออาจไม่มีเลย ทำให้ในปัจจุบันศาลเจ้า หรือวัดต่างๆ เหล่านี้เริ่มขาดความสัมพันธ การสื่อสารกับท้องถิ่นบริเวณรอบๆ

รพีพรรณ ลิ้มปิติ (๒๕๔๔ : ๒) ศึกษาวิจัยเรื่อง การถ่ายทอดความเชื่อของคนไทยเชื้อสายจีนในชุมชนภาคใต้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเชื่อของคนไทยเชื้อสายจีนในชุมชนภาคใต้ และเพื่อศึกษาการถ่ายทอดความเชื่อของคนไทยเชื้อสายจีน ผลการวิจัยได้พบว่า ลักษณะความเชื่อของชาวจีนโพ้นทะเลที่นำมายึดถือปฏิบัติ มีการผสมผสานกันทั้งทางด้านพุทธศาสนาเถรวาท ลัทธิเต๋า ขงจื้อ มีการเซ่นไหว้เทพเจ้า วิญญาณ และผีบรรพบุรุษ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้บ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชาวจีน โดยใช้พิธีกรรม วัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรมต่างๆ รวมทั้งภาษาที่ใช้สนทนาก็เป็นภาษาจีนที่ใช้ในประเทศของตน ด้วยชาวจีนที่อพยพเข้ามาในต่างแดนได้รับรู้และเรียนรู้ถึงความสำคัญของวัฒนธรรม พิธีกรรมที่ตนเองได้เคยปฏิบัติเสมอมาในดินแดนของตน ทำ

ให้ถึงแม้ชาวจีนจะอาศัยอยู่ในประเทศใดก็ยังคงมีวัฒนธรรมเป็นของตนเองตลอดไป ด้วยการสืบทอดวิถีปฏิบัติแห่งตนให้แก่ลูกหลานรุ่นต่อ ๆ มา แม้ว่าคนเชื้อสายจีนได้เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นเวลายาวนาน และได้มีการสัมพันธ์ข้ามชาติ มีการสมรสกับคนไทย แต่ชาวจีนก็ยังคงรักษา สืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อดั้งเดิมส่วนใหญ่แห่งตนไว้ได้ แม้ว่าชาวจีนรุ่นใหม่เกือบจะพูดและอ่านภาษาจีนไม่ได้แล้ว แต่วิถีชีวิตและแนวการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตก็ยังคงปรากฏร่องรอยของความเชื่อในอดีตที่ชนรุ่นก่อน ได้นำติดตัวเข้ามาปฏิบัติให้เห็นอยู่ในสังคม

จากที่กล่าวมาเราสามารถเห็นถึงความเชื่อที่มีหลายแบบหลายอย่างของคนไทยเชื้อสายจีน ไม่ว่าจะรูปธรรมหรือว่านามธรรมก็ตาม ถ้าเสริมความหมายผสมไปด้วยมันอาจจะกลายเป็นสิ่งที่เรานับถือและจะปฏิบัติตามนั้น ฉะนั้นความเชื่อจึงเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตที่มีความสำคัญมาก

๒.๔.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคนจีนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดฉะเชิงเทรา

จังหวัดฉะเชิงเทราเป็นจังหวัดที่อุดมสมบูรณ์จากสภาพภูมิศาสตร์ ทำให้เจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ และมีความสำคัญมากในด้านการเมือง ฉะนั้นจึงเป็นเมืองที่มีพลังชักจูงคนต่าง ๆ เข้ามาตั้งถิ่นฐานมาก โดยเฉพาะพวกคนจีนที่ต้องการดำเนินค้าขายและหางานเลี้ยงตัว

ในสมัยรัชกาลที่ ๓ และรัชกาลที่ ๕ เมืองต่าง ๆ ในดินแดนแถบนี้มีความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจมาก เป็นแหล่งผลิตน้ำตาลทรายซึ่งเป็นสินค้าออกที่สำคัญที่สุดในขณะนั้น โดยมีศูนย์การผลิตอยู่ที่ฉะเชิงเทรา สาครบุรี (สมุทรสาคร) นครชัยศรี (นครปฐม) และสมุทรสงคราม นอกจากน้ำตาลแล้ว ก็มีสินค้าพวกพริกไทย การบูร กานพลู ซึ่งปลูกได้มากที่จันทบุรี ไม่กฤษฎณามีอยู่ทั่วไปตามเมืองต่าง ๆ แถบชายฝั่งทะเลด้านตะวันออก

เมื่อดินแดนแถบนี้มีความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ ชาวจีนก็อพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งอยู่กันมาก โดยชาวจีนเหล่านี้เข้ามาประกอบอาชีพเป็นพ่อค้าคนกลางนำสินค้าต่างๆ ไปขายที่กรุงเทพฯ บ้างก็ประกอบอาชีพเพาะปลูก ที่ทำงานในโรงงานน้ำตาลก็มีจำนวนอยู่ไม่น้อย จึงเกิดมีชุมชนชาวจีนขนาดใหญ่อยู่ทั่วไปตามเมืองต่าง ๆ ในภูมิภาคนี้ สิ่งที่ตามมาด้วยก็คือ สมาคมลับอั้งยี่ซึ่งมีบทบาทและการเคลื่อนไหวอย่างมาก กล่าวได้ว่าในสมัยรัชกาลที่ ๓ และรัชกาลที่ ๔ ปัญหาลับอั้งยี่ในประเทศไทยส่วนใหญ่เกิดจากการกระทำของชาวจีนในเขตนี้แทบทั้งสิ้น (ศุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล, ๒๕๒๔ : ๖๓-๖๘)

ลุ่มแม่น้ำบางปะกงมีเมืองสำคัญ คือ เมืองฉะเชิงเทรา ซึ่งในสมัยอยุธยาเป็นเพียงเมืองเล็ก ๆ ที่ไม่มีความสำคัญอะไรนัก ฉะเชิงเทรา เริ่มมีความสำคัญทางเศรษฐกิจและการเมืองในสมัยรัชกาลที่ ๓ ในทางเศรษฐกิจฉะเชิงเทราเป็นแหล่งผลิตข้าว น้ำตาลทราย ใบจาก และพืชผลอื่น ๆ อีกหลายอย่าง ส่วนทางด้านการเมืองนั้น ในช่วงเวลาดังกล่าว ไทยทำสงครามกับญวนหลายครั้ง

เกี่ยวกับปัญหาเขมร การตีระหว่างไทยและญวนกินเวลานานถึง ๑๔ ปีเศษ เมืองฉะเชิงเทราตั้งอยู่บนเส้นทางที่จะไปสู่เขมร ทั้งยังอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ เท่าไรนัก จึงมีความสำคัญขึ้นมาในฐานะที่เป็นค่ายพักระหว่างทางของกองทัพไทย และได้รับการเสริมสร้างให้เป็นเมืองหน้าด่านสำหรับป้องกันหัวเมืองชายทะเลตะวันออก ความสำคัญทางเศรษฐกิจและการเมืองที่เพิ่มขึ้นนี้ทำให้เมืองฉะเชิงเทราขยายใหญ่ขึ้น มีผู้คนอพยพเข้ามาอยู่มากขึ้น ในบรรดาผู้อพยพมาตั้งหลักแหล่งที่ฉะเชิงเทรา มีชาวจีนอยู่ไม่น้อย ชาวจีนเหล่านี้อพยพเข้ามาทำงานในโรงงานน้ำตาล ทำสวนอ้อย เป็นช่างฝีมือค้าขาย และประกอบอาชีพอื่น ๆ อีกหลายอย่าง

เมื่อพิจารณาโดยทั่วไป จะเห็นได้ว่าในสมัยรัชกาลที่ ๓ และรัชกาลที่ ๕ เมืองต่างๆ บนลุ่มแม่น้ำท่าจีน แม่น้ำคลอง และแถบหัวเมืองชายทะเลตะวันออก มีความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจมาก เป็นเขตเพาะปลูกที่สำคัญของประเทศ เป็นแหล่งผลิตของป่า กลือ ไม้หอม และยังเป็นศูนย์ผลิตน้ำตาลทราย ซึ่งเป็นสินค้าออกที่สำคัญในขณะนั้น ความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมน้ำตาลทรายได้ชักจูงให้ชาวจีนจำนวนมากอพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งอยู่ในบริเวณนี้ เมื่อมีชาวจีนเข้ามาอาศัยอยู่มาก สมาคมลับอั้งยี่ที่พวกคนจีนร่วมมือกันก่อตั้งขึ้นย่อมจะมีขนาดใหญ่และบทบาท มากด้วย (สุภรัตน์ เลิศพานิชย์กุล, ๒๕๒๔ : ๘๓-๘๕)

อติทยา แก้วพิลา (๒๕๕๓ : ๕๔) ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนตลาดบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนตลาดบ้านใหม่ ปัญหาและแนวโน้มการท่องเที่ยวในอนาคต เพื่อศึกษาบทบาทของหน่วยงานต่าง ๆ ที่สนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนตลาดบ้านใหม่ และเสนอแนะแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมของชุมชนตลาดบ้านใหม่ ภายใต้อำนาจของกรมการท่องเที่ยว ผลการวิจัยพบว่า

ในช่วงสมัยรัชกาลที่ ๓-๔ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พื้นที่ในเขตตำบลบ้านใหม่ แขวงเมืองฉะเชิงเทรา มีชาวจีนเข้ามาตั้งหลักแหล่งทำมาหากินอยู่เป็นจำนวนมาก เรียกว่า “จีนตั้ง” ชาวจีนที่เดินทางเข้ามาใหม่มักจะได้รับการชักชวนจากชาวจีนที่เข้ามาอยู่แต่เดิม ซึ่งการเดินทางมาใช้แรงงานในการทำมาหากินของชาวจีนนั้นเกือบทั้งหมดจะเดินทางมาโดยเรือสำเภามาใช้แรงงานอยู่ในสวนอ้อยขนาดใหญ่และโรงหีบอ้อยผลิตน้ำตาลทราย และต่อมาเกิดการแข่งขันกันทั่วโลกทำให้อุตสาหกรรมน้ำตาลได้สิ้นสุดลง สวนอ้อยของชาวจีนไม่สามารถแข่งขันได้ เนื่องจากค่าจ้างแรงงานสูง จึงส่งผลให้คนไทยกลับมาก่อตั้งสวนอ้อยเพิ่มขึ้น เมื่อการปลูกอ้อยลดน้อยลงแรงงานชาวจีนจึงพากันไปรับจ้างทำงานที่โรงสีข้าว บางส่วนก็ประกอบอาชีพอื่น ๆ ตามความชำนาญของแต่ละเชื้อสายหรือถิ่นภาษาที่อยู่แต่เดิม เช่น ชาวจีนแต้จิ๋วทำการค้าขายและโรงสี ชาวจีนฮกเกี้ยนทำสวน ชาวจีนแคะค้าขายและเป็นช่างทอง ชาวจีนไหหลำเป็นช่างไม้และค้าขายอาหาร เป็นต้น

จากที่กล่าวมาทำให้เรารู้กันว่าฉะเชิงเทราเป็นแหล่งที่ชักจูงคนจีนจำนวนมากเข้ามาทำมาหากินพร้อมกับตั้งหลักฐาน คนจีนเหล่านี้ต่างก็กระจายไปทำงานในโรงงานต่าง ๆ จนกลายเป็นกลุ่มกรรมกรที่สำคัญในประเทศไทย

๒.๔.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตลาดบ้านใหม่

อทิติยา แก้วพิลา (๒๕๕๓ : ๕๖) ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนตลาดบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนตลาดบ้านใหม่ ปัญหาและแนวโน้มการท่องเที่ยวในอนาคต เพื่อศึกษาบทบาทของหน่วยงานต่างๆ ที่สนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนตลาดบ้านใหม่ เพื่อเสนอแนะแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมของชุมชนตลาดบ้านใหม่ ภายใต้อำนาจหน้าที่ของหน่วยงานในชุมชน ผลการวิจัยได้พบว่า

ย่านตลาดบ้านใหม่มีความคึกคักเป็นอย่างมาก มีร้านรวงเปิดขายสินค้าต่างๆ มากกว่า ๑๒๐ ร้าน มีความเจริญรุ่งเรืองมากขึ้นสามารถวัดได้ด้วยร้านขายของชำทั่วไปและขายเครื่องทองมีถึง ๒๐ ร้าน ชาวนาและชาวสวนเมื่อเก็บเกี่ยวเสร็จได้รับเงินจากการขายข้าวหรือพืชผลต่างๆ มักจะนิยมมาซื้อทองคำเก็บไว้และเมื่อไม่มีเงินก็จะนำมาขายคืน นอกจากนี้ยังมีร้านรวงต่างๆ เปิดขายสินค้าทั้งเสื้อผ้า อาหาร กาแฟ ขนนม ของเด็กเล่น ยา และของเบ็ดเตล็ด ร้านตัดผม ร้านตีมีด โรงบ่อน โรงยافت เป็นต้น ร้านค้าขายตลาดบ้านใหม่เปิดขายตั้งแต่เช้ามีจนถึง ๔-๕ โมง แต่ด้วยภาวะเศรษฐกิจตกต่ำตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลกที่ ๒ เป็นต้นมา ประกอบกับการสร้างสะพานปูนข้ามคลองบ้านใหม่เชื่อมต่อกับถนน ในปี พ.ศ. ๒๕๐๐ ทำให้เส้นทางรถยนต์สามารถเดินทางไปเมืองฉะเชิงเทราได้และมีบริการขนส่งทางรถยนต์ที่สะดวกและรวดเร็วกว่าทางเรือ จึงส่งผลทำให้การสัญจรทางน้ำลดบทบาทลง วิถีชีวิตของชุมชนริมแม่น้ำก็ค่อยๆเปลี่ยนแปลงไป บรรดาร้านรวงต่าง ๆ ย้ายออกไปขายยังตลาดในตัวเมืองฉะเชิงเทราซึ่งเจริญรุ่งเรืองขึ้นมาแทนที่ ส่งผลให้ตลาดบ้านใหม่มีสภาพเงียบเหงา ชำรุด ทรุดโทรม เรือยนต์ต่างๆที่เคยประกอบกิจการค้าขายกลายเป็นที่อยู่อาศัยเพียงอย่างเดียวและลูกหลานที่ไปเรียนหนังสือในกรุงเทพฯ เมื่อเรียนจบก็ไม่สามารถกลับมาประกอบอาชีพค้าขายต่อจากพ่อแม่ได้จึงทำให้ตลาดบ้านใหม่ซบเซาลงไปนานกว่า ๓๐ ปี

ศิริประภา แก้วอุดม (๒๕๕๓ : ๖๔) ศึกษาวิจัยเรื่อง ทางเลือกกลยุทธ์การบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนย่านตลาดบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอวิสัยทัศน์ภารกิจของชุมชนย่านตลาดบ้านใหม่ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนย่านตลาด

บ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา วิเคราะห์ปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชน เสนอทางเลือกกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนย่านตลาดบ้านใหม่ ผลการวิจัยพบว่า

ตลาดบ้านใหม่เป็นตลาดโบราณริมน้ำที่มีอายุกว่า ๑๐๐ ปี ที่ยังคงรักษาสภาพสถาปัตยกรรมเก่าแก่ให้อยู่ในสภาพที่ใกล้เคียงกับของเดิมไว้ได้มาก ทั้งบรรยากาศภายในตัวตลาดยังย้อนให้เห็นถึงวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีนที่ยังสืบทอดต่อกันมาและยังมีแหล่งมรดกทางศิลปวัฒนธรรมศาสนสถานที่น่าสนใจถึงความเชื่อและจิตวิญญาณของชุมชนที่สำคัญตั้งอยู่คู่ชุมชน คือ ศาลเจ้าพ่อโกมินทร์ (นาจา) ศาลเจ้าปุนเถ่าม่า (เจ้าแม่ทับทิมหรืออาม่า) ที่อยู่ในตลาดบ้านใหม่ นอกจากนี้แล้วยังมีศาสนสถานที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญและมีชื่อเสียงของจังหวัดที่อยู่ไม่ไกลจากตลาดบ้านใหม่ คือ วัดโสธรวรารามวรวิหาร วัดจีนประชาสโมสร วัดเทพนิมิตร และวัดอุภัยภาติการาม ที่อยู่ในเขตชุมชนตลาดบนและชุมชนตลาดบ้านใหม่

ศุภรัตน์ เลิศพานิชย์กุล (๒๕๒๔ : ๑๐๖-๑๐๗) ศึกษาเรื่อง สมาคมลับอั้งยี่ในประเทศไทย พ.ศ. ๒๓๖๗-๒๔๕๓ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และค้นคว้าถึงความเป็นมาของสมาคมลับอั้งยี่ในประเทศไทยตั้งแต่เริ่มมีบทบาทในต้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จนถึงการเริ่มสลายตัวของสมาคมในตอนปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ศึกษาเหตุการณ์ก่อตัว รูปแบบของสมาคม การจัดตั้งองค์กร และกิจกรรมของสมาคม ศึกษานโยบายของรัฐบาลในการปราบสมาคมลับอั้งยี่ และศึกษาถึงผลกระทบของสมาคมลับอั้งยี่ที่มีต่อสังคมไทยในช่วงเวลาดังกล่าว ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ผลการวิจัยพบว่า

ตลาดบ้านใหม่ได้ใช้เป็นที่ตั้งกองกำลังอั้งยี่เมื่อเกิดเหตุการณ์รุนแรงรัฐบาลและผู้ก่อการอั้งยี่ในสมัยรัชกาลที่ ๓ เหตุการณ์ครั้งนี้เป็นประวัติศาสตร์ครั้งสำคัญของสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น และแสดงให้เห็นถึงเครือข่ายชาวจีนในภาคตะวันออก โดยเฉพาะที่ตัวเมืองฉะเชิงเทรา บ้านใหม่ และบางคล้า เป็นชุมกำลังที่สามารถสู้รบกับฝ่ายรัฐบาลได้อย่างมียุทธวิธี ทั้งสะท้อนถึงสภาพเศรษฐกิจของไทยในช่วงนั้นที่ชาวจีนเริ่มเข้ามาทำมาหากินทางเศรษฐกิจ แม้ชาวจีนส่วนใหญ่จะมีฐานะเป็นเพียงแรงงาน แต่ก็อยู่ภายใต้จีนระดับหัวหน้าที่เรียกว่าตัวเหี้ย ดังข้อความตอนหนึ่งว่า

“ในวันรุ่งขึ้น (จีน ๑๐ คำ เดือน ๕) จีนสินทองหัวหน้าใหญ่ได้เรียกประชุมพวกหัวหน้าอั้งยี่ที่โรงงานน้ำตาลของจีนโป๊ ที่ประชุมได้ปรึกษากันว่าจะตั้งรับกองทัพของทางการ ณ ที่ใดดี ท้ายที่สุดก็ตกลงกันได้ว่า จะไปตั้งกองกำลังอยู่ที่บ้านใหม่ซึ่งอยู่เหนือหัวเมืองฉะเชิงเทราขึ้นไป สาเหตุที่ไม่ไปตั้งมั่นที่ตัวเมืองนั้น เพราะกลัวว่าจะถูกกองทัพหลวงปิดล้อมไว้ จนต้องอดข้าวอดน้ำตายกันหมด เมื่อตกลงได้แล้ว จีนสินทองได้มอบหมายให้หลงจูโป๊ (จีน โป๊) หลงจูชี หลงจูยิ้ม หลงจูเหลียงเสียง หลงจูฉิม และขุนพัฒน์ (ลัก) ทั้งหมด ๖ คนเป็นหัวหน้าดูแลรับผิดชอบการขุด

สนามเพลาะ เพื่อให้หลบภัยและใช้ป้องกันกองทัพหลวงที่จะไปจับพวกอั้งยี่ทางบก สนามเพลาะนี้ ให้ขุดสูง ๓ ศอก กว้าง ๓ ศอก และยาว ๑๐ เส้นเศษ ส่วนสถานที่ตั้ง(ของสนามเพลาะ)ให้อยู่หลัง โรงงานน้ำตาลของหลงจู๊ปี หลงจู๊หัวกุย หลงจู๊ฉิม และ โรงบ่อนของขุนพัฒน์ (ลัก) จินสินทองได้ตั้ง การต่อไปว่าให้จีนไปตระเตรียมอาวุธปืน ง้าว หลาว แหวน และอื่น ๆ ไว้ใช้พร้อมด้วย แล้วจินสิน ทองก็จากไป ฝ่ายหัวหน้าอั้งยี่ทั้ง ๖ ได้รับแรงคุมบริวารมาขุดสนามเพลาะจนแล้วเสร็จในวันขึ้น ๑๑ ค่ำ เดือน ๕ ในขณะที่พวกอั้งยี่ที่บ้านใหม่กำลังตระเตรียมการต่าง ๆ อยู่ ณ ในตัวเมืองฉะเชิงเทรา จีนบู๊และสมักรพรรคพวกยังคงดูแลรักษาเมืองอยู่”

ย่านตลาดบ้านใหม่พัฒนาขึ้นและมีการขยายพื้นที่เพิ่มเติมบริเวณริมคลองบ้านใหม่ ทางด้านใต้ออกไปเรียกว่า “ตลาดกลาง” โดยเชื่อมต่อกับตลาดบนด้วยสะพานไม้ ย่านตลาดบ้านใหม่ จึงคึกคักขึ้นมาก โดยเฉพาะในช่วงก่อนและช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ (พ.ศ.๒๔๘๒-๒๔๘๘) เนื่องจากมีชาวกรุงเทพฯ อพยพหนีภัยสงครามมาอยู่ที่จังหวัดฉะเชิงเทราเป็นจำนวนมาก มีร้านค้า เปิดขายสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็นมากกว่า ๑๒๐ ร้าน ทั้งร้านที่ทำและขายเครื่องทองคำ ร้านเสื้อผ้า ร้านอาหาร ร้านกาแฟ ร้านขายขนมและของเด็กเล่น ร้านตัดผม ร้านตัดผม ร้านขายยา ร้านขายของ เบ็ดเตล็ด โรงบ่อน โรงยาฝิ่น เป็นต้น นอกจากนี้การเดินทางไปยังสถานที่ หมู่บ้าน อำเภออื่นในกลุ่ม แม่น้ำบางปะกง หรือไปยังจังหวัดอื่น ๆ ทั้งทางบกและทางน้ำก็ต้องมาขึ้นเรือที่ท่าเรือตลาดบ้านใหม่ หรือขึ้นรถลากต่อไป ตลาดบ้านใหม่ในช่วงระยะเวลาดังกล่าวนี้จึงเปรียบเสมือนชุมทางของการค้า ขายและการเดินทาง

ต่อมาเมื่อเกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำในช่วงหลังสงครามโลกที่ ๒ เป็นต้นมา ย่านตลาดบ้าน ใหม่ค่อย ๆ ชบเซาลง ประกอบกับการทำสะพานปูนข้ามคลองบ้านใหม่เชื่อมต่อกับถนนในปี พ.ศ. ๒๕๐๐ ทำให้เส้นทางรถยนต์สามารถเดินทางไปได้ถึงตัวเมืองฉะเชิงเทรา การขนส่งทาง รถยนต์สะดวกและรวดเร็วกว่า เส้นทางการสัญจรทางน้ำจึงลดบทบาทลง วิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำ จึงค่อยๆเปลี่ยนแปลงไป บรรดาร้านค้าต่างย้ายออกไปขายยังตลาดทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ใน ตัวเมืองฉะเชิงเทราซึ่งเจริญขึ้นมาแทนที่ ส่งผลให้ย่านตลาดบ้านใหม่มีสภาพเงียบเหงา บ้านเรือน บางส่วนชำรุดทรุดโทรม จากที่เคยประกอบกิจการค้าขายกลายเป็นเพียงที่อยู่อาศัยเท่านั้น ลูกหลาน คนในตลาดที่ออกไปเรียนหนังสือในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดก็มีได้กลับมาประกอบอาชีพค้าขาย ต่อจากพ่อแม่ ตลาดบ้านใหม่จึงชบเซาลงไปนานกว่า ๔๐ ปี (สำนักศิลปากรที่ ๕ ปราจีนบุรี. ๒๕๕๑ : ๑๑๘-๑๒๐)

สรุปได้ว่าคนจีนที่อพยพมาเข้าสู่ประเทศไทยต่างก็กระจายไปสู่เมืองต่างๆ ตามที่มีเส้นทาง คมนาคมสะดวกและเป็นแหล่งที่อุดมสมบูรณ์ทางเศรษฐกิจเพื่อทำมาหากินและดำเนินการค้าขาย จังหวัดฉะเชิงเทราเป็นจังหวัดที่อยู่เขตหัวเมืองชายฝั่งทะเลตะวันออก ซึ่งอยู่ที่ราบลุ่มแม่น้ำบางปะกง

เป็นที่อุดมสมบูรณ์แห่งหนึ่งของประเทศไทย ฉะนั้นคนจีนจึงหลั่งไหลเข้ามาจังหวัดฉะเชิงเทราอย่างไม่ขาดสาย จนทำให้จำนวนคนจีนในจังหวัดฉะเชิงเทราเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะที่ตลาดบ้านใหม่ เป็นอีกจุดหนึ่งที่มีคนจีนอาศัยอยู่ค่อนข้างหนาแน่น มากสุดน่าจะเป็นกลุ่มจีนแต้จิ๋ว ดังนั้นวัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต ความเชื่อ ความนิยม ฯลฯ จึงได้มีการเผยแพร่แลกเปลี่ยนไปบ้างในสังคมไทย โดยยังรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของตน การที่คนไทยเชื้อสายจีนถือและปฏิบัติจากคติความเชื่อดั้งเดิมของตนในสังคมไทย นอกจากเพื่อแสดงถึงลักษณะของคนต่างถิ่นแล้ว ยังเพื่อความสัมฤทธิ์ผลต่อชีวิตความเป็นอยู่หลายด้าน กระทั่งเกิดวัฒนธรรมแบบผสมผสานในระยะเวลาต่อมา ตลาดบ้านใหม่เป็นย่านตลาดที่สำคัญมากในอดีตกาล นอกจากเป็นจุดแลกเปลี่ยนสินค้าแล้ว ยังเป็นแหล่งสำคัญที่เผยแพร่ประเพณี และวัฒนธรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะอยู่เขตจังหวัดฉะเชิงเทรา ความเชื่อต่าง ๆ ของคนจีนสามารถสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมจีนที่สมบูรณ์และมีประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการค้าขายจะเป็นอีกด้านหนึ่งที่ทำให้เข้าใจความเป็นคนจีน ซึ่งเป็นกลุ่มคนต่างถิ่นที่ประกอบอาชีพค้าขายเป็นหลักในประเทศไทย และจะเป็นทางที่ทำให้เห็นถึงผลกระทบของวัฒนธรรมแบบผสมผสานในประเทศไทยด้วย

